

LÝ DO CHỌN NHÂN VẬT

Chiến tranh đã lùi xa hơn nửa thế kỷ nhưng dư âm bi tráng mà hào hùng của nó vẫn còn hằn sâu trong tâm trí những người đã từng sống và chiến đấu trong thời kỳ đất nước phải oằn mình dưới đạn bom, dưới gót chân của kẻ xâm lược.

Trong những năm tháng kháng chiến chống Mỹ ác liệt ấy, nhiều người con ưu tú của đất nước đã mãi mãi nằm xuống khi tuổi thanh xuân đang tràn đầy nhựa sống. Họ nằm xuống cho tổ quốc đứng lên, cho thế hệ mai sau được sống trong ánh sáng của hòa bình, độc lập.

Tôi muốn kể về một người con gái có đôi mắt buồn nhưng cương nghị - Liệt sĩ Hồ Thị Hương, người con của quê hương Long Khánh mà cuộc đời của chị như một ngọn lửa cháy mãi phẩm chất anh hùng cách mạng.

Tên của chị như một huyền thoại, là niềm tự hào đối với mỗi người dân Việt Nam nhưng là nỗi kinh hoàng của kẻ thù với những chiến công lừng lẫy, không thể nào quên.

Như bao nhiêu lớp thanh niên Việt Nam khi đứng trước sự an nguy của đất nước, chị Hương đã lên đường theo tiếng gọi thiêng liêng của tổ quốc, hòa mình vào dòng chảy của dân tộc, của thời đại, chọn cho mình một lý tưởng sống cao cả. Ở tuổi 20, lứa tuổi đẹp nhất đời người – chị đã thề lạng hiến dâng mình cho tổ quốc, chị Hồ Thị Hương là biểu tượng cho tình yêu hòa bình, khát vọng độc lập của triệu triệu người dân Việt Nam.

Thế hệ chúng tôi, những người sinh ra trong hòa bình, được sống, học tập và lao động ở một tỉnh công nghiệp văn minh, giàu đẹp, có truyền thống lịch sử hào hùng nhưng đôi có đôi lúc giữa bộn bề cuộc sống, vô tình để chúng tôi để bản thân mình lạc lõng giữa tiếng nói của thời đại. Sa đà vào

chủ nghĩa cá nhân ích kỷ, viết về chị cũng là cách để chúng tôi tự răn mình sống xứng đáng với những người đi trước.

PHẦN MỞ ĐẦU

Nằm ngay khu tam giác giao tiếp giữa Quốc lộ 1 và Đại lộ Hùng Vương của thị xã Long Khánh hướng từ Miền Trung vào, đi ngang qua địa phận phường Phú Bình, du khách bốn phương không khó để nhìn thấy lẫn trong màu xanh thẫm của những hàng cây cổ thụ, màu ngói mới của những dãy nhà cao tầng, hiện thân cho sức sống của một thị xã đang phát triển, giàu đẹp là hình ảnh tượng đài Chiến thắng Long Khánh uy nghi sừng sững.

Tượng đài chiến thắng Long Khánh

Công viên tượng đài chiến thắng Long Khánh nằm ngay trên tuyến đường huyết mạch của tổ quốc hướng về thành phố Hồ Chí Minh, như minh chứng cho một thời máu lửa, đạn bom mà mảnh đất Long Khánh đã trải qua trong những năm tháng cả miền Nam kháng chiến chống Mỹ cứu nước. Trên đó có hình tượng của một người chiến sĩ cầm súng AK, một người con gái tay ôm quả mìn ở một tư thế chiến thắng. Người dân Long Khánh tự hào

khoe với du khách gần xa: đây là 2 anh hùng lực lượng vũ trang quê hương mình: Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân Lê A và Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân Hồ Thị Hương.

Tượng đài chiến thắng Long Khánh còn được bà con nhân dân thị xã gọi bằng một cái tên thân thương khác: Công viên Hồ Thị Hương! một nữ anh hùng mà tên tuổi của chị đã gắn liền với những chiến công lừng lẫy, là nỗi kinh hoàng của bọn tay sai Mỹ, Ngụy và là nỗi khiếp sợ của bọn ác ôn ở thị xã Long Khánh ngày trước.

***

1. KHÔNG THỂ NÀO QUÊN

Những năm tháng chiến tranh chống Mỹ ác liệt, mảnh đất miền Đông gian lao mà anh dũng từng ngày chịu biết bao nhiêu đau đớn khi đạn bom cày xới từng tấc đất.

Nhà thơ Tố Hữu đã từng đau đớn thốt lên:

“Có thể nào yên từng viên đạn Mỹ

Bắn miền Nam nát thịt xương da tủy

Của anh em đồng chí vợ con

Anh chị em ta ai mất ai còn”

Mặc dù vậy, chúng không ngăn cản được khát khao độc lập tự do của nhân dân ta. Cả nước nhất tề đứng lên chống giặc, kiên cường giáng trả cho quân thù những đòn quyết liệt, khiến chúng phải kinh hồn, bạt vía.

Long Khánh Đồng Nai trong những ngày tháng chống Mỹ ấy càng ác liệt hơn bao giờ hết. Án ngữ ở phía Đông Sài Gòn, Long Khánh là bức tường thành bảo vệ cho đầu não bọn Mỹ - Ngụy. Mất Long Khánh là mất tất cả. Do

vậy, tuy Long Khánh không lớn, dân số không đông, chỉ là một tiểu khu hành chính bình thường như các tiểu khu khác của địch, phổ xá ít, địch dễ kiểm soát và kim kẹp quần chúng nhưng địch đã tập trung cao nhất các công cụ bạo lực, thẳng tay đàn áp, tiêu diệt, khủng bố cách mạng. Chúng không từ một thủ đoạn nào để bình định cho được Long Khánh.

Sống trong sự bố ráp ghệt thở của kẻ thù, nhân dân Long Khánh vẫn một lòng hướng đến cách mạng.

Cũng trong thời gian đó, ở quê hương Bình Định, một người con gái kiên trung đã ra đời. Sớm chứng kiến đạn bom giày xéo quê hương, sớm phải nghe những bắt bớ, giam cầm, đày đọa, tra tấn của bọn cướp nước và bán nước với đồng bào ta đã thôi thúc trong lòng chị một nỗi căm hờn sâu sắc. Và con đường cách mạng mà chị đã chọn là dâng hiến tuổi thanh xuân của mình cho tổ quốc.

***

Một ngày mùa hè trời nắng như đổ lửa khiến cho người đi đường phải cũng phải thấm mệt, tạt vôi vô quán nước ven đường mong sao cho qua cơn nắng gắt.

Thị xã Long Khánh giữa cái nắng như thiêu đốt ấy càng như vôi vĩa hơn. Qua mấy bận hỏi đường, ai cũng nhiệt tình chỉ dẫn, tôi cũng tìm đến được ngôi nhà xinh xắn, rợp bóng cây trên đường Hai Bà Trưng.

Mở cửa đón chúng tôi là một người phụ nữ vóc dáng nhỏ bé, tuổi đã quá 60. Khi biết lý do chúng tôi đến tìm, cô nhanh nhẹn mở cửa rồi mời chúng tôi vào uống nước, tận tình chỉ dẫn.

- “Cô Thận đi công tác rồi con à! Con vào nhà uống nước ngồi chờ!”

Qua mấy cuộc điện thoại hẹn gặp, 2h chiều khi đang đi tìm thêm một số tư liệu phục vụ cho bài viết ở một ngôi trường trung học cơ sở nằm trên đường Hùng Vương, tôi nhận được cuộc điện thoại của chị Thận báo đã về tới nơi khi vừa giải quyết xong chuyện công việc.

Chiến sĩ trinh sát Phùng Thị Thận

Bước vào nhà trong tâm trạng vừa hồi hộp vừa phấn khởi tôi ngạc nhiên khi thấy một người phụ nữ hiền lành, phúc hậu với giọng nói chậm rãi dịu dàng. Bước qua độ tuổi gần 60 chị vẫn giữ được nét thanh xuân cho dù cuộc đời chị đã trải qua nhiều biến động. Người phụ nữ đó là chị Phùng Thị Thận – thương binh hạng hai, Nguyên cán bộ công an huyện Xuân Lộc, nữ

trình sát đặc nhiệm B3 – công an thị xã Long Khánh thời kháng chiến chống Mỹ, là đồng đội, người bạn gái thân thiết của Liệt sĩ Hồ Thị Hương trong trận đánh quán Song Nga nổi tiếng của thị xã Long Khánh ngày trước.

Chị bảo: *“Chị và Hương có quá nhiều kỷ niệm những ngày còn sống và chiến đấu bên nhau khi cuộc kháng chiến trường kỳ chống Mỹ gần đến ngày thắng lợi. Tiếc một điều Hương đã hi sinh quá sớm! chưa thấy được thành quả của độc lập hôm nay”*.

Hồi tưởng về những năm tháng hào hùng đã qua, chị chậm rãi kể cho tôi nghe câu chuyện về một người con gái có đôi mắt buồn mà cuộc đời của chị như một trang sử chói lọi, sáng mãi ánh sáng của chủ nghĩa anh hùng bất diệt– Liệt sĩ Hồ Thị Hương- người con gái của quê hương xứ dừa Bình Định.

“Tôi bắt đầu tham gia hoạt động cách mạng năm 14 tuổi theo truyền thống của gia đình. Được giao nhiệm vụ giao liên nối liên lạc và nắm tin tức cho các anh ở trong căn cứ Bàu Sấm và nội ô thị xã. Nhà ở gần nhau, lại cùng lứa tuổi, cùng chung lý tưởng, hoạt động chung đội với nhau nên tôi và Hương trở thành những người đồng chí, đồng đội, bạn bè thân thiết” – chị Thận nói.

Trong mắt người nữ chiến sĩ Phùng Thị Thận – liệt sĩ Hồ Thị Hương là người con gái dịu dàng và đảm thắm nhưng rất thông minh và gan dạ. Gia đình đông anh em, mẹ mất sớm nên cuộc sống của chị Hương lúc đó rất khó khăn, Hương là chị lớn phải gánh vác tất cả công việc nặng nhọc trong gia đình để phụ cha nuôi em.

Thời điểm đó, chiến tranh ác liệt, cuộc sống khó khăn là thế nhưng lý tưởng cách mạng lại luôn sôi sục trong mỗi người dân Việt Nam. Chị Hồ

Thị Hương, chị Phùng Thị Thận cũng như bao nhiêu lớp lớp thanh niên ngày trước cũng hòa chung không khí của cả dân tộc, nhiệt tình tham gia cách mạng với niềm tin không gì lay chuyển được – đất nước sẽ hòa bình, độc lập.

Chân dung Liệt sĩ Hồ Thị Hương

“Trong trí nhớ của tôi, tôi vẫn còn hình dung rất rõ Hương là cô gái có vóc người nhỏ bé, tính tình rất hiền lành, giọng nói nhỏ nhẹ, dịu dàng. Dù tuổi còn rất nhỏ, lại trầm tính nhưng Hương lại rất nhanh nhẹn, thông minh và gan dạ trong công tác. Là tổ trưởng tổ trinh sát quyết đoán, Hương đã chỉ huy đội chúng tôi đánh thành công nhiều trận, tiêu diệt nhiều tên ác ôn, tề điệp, ức hiếp, bắt bớ, giam cầm tra tấn đồng bào và chiến sĩ của ta, gây cho chúng nỗi khiếp sợ kinh hoàng” – Chị Thận cho biết.

Chị Thận tâm sự, những người con gái lứa tuổi 20 còn hồn nhiên, ngây thơ, trong cuộc đời chưa thoáng buồn chuyện riêng tư, chỉ canh cánh một lòng với nỗi đau chung của toàn dân tộc. Xuất phát từ tư tưởng cách mạng đó, rồi được các anh dìu dắt nên chúng tôi chỉ muốn chiến đấu, lập công, làm sao để góp phần công sức của mình vào công cuộc giải phóng quê hương một ngày gần nhất.

2. KHI TỔ QUỐC GỌI TÊN

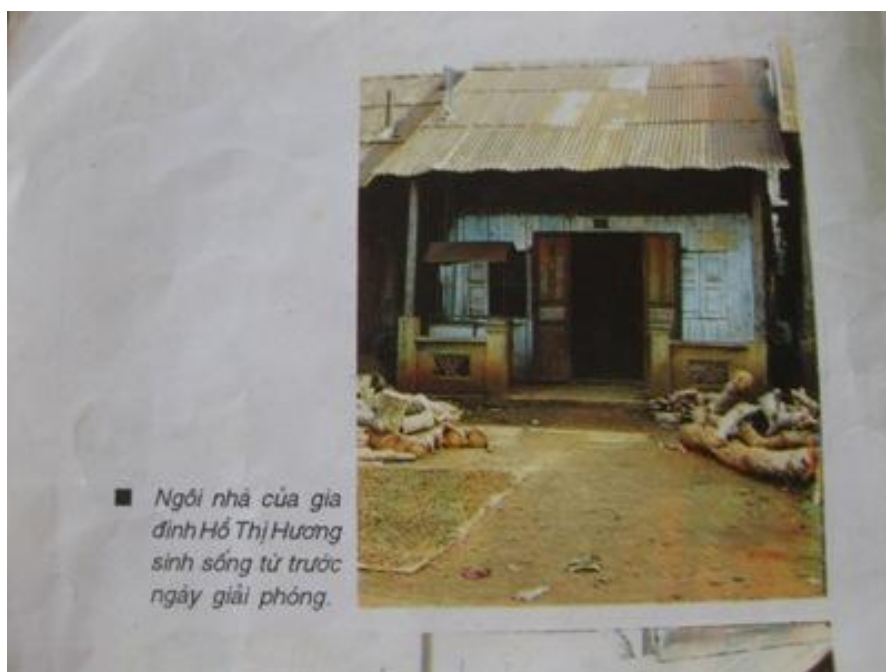
Chị Thận kể lại, nhà chị và nhà Liệt sĩ Hồ Thị Hương ở gần nhau, hai gia đình cùng có con tham gia hoạt động cách mạng nên khá thân thiết. Bình thường khi không làm nhiệm vụ chiến đấu, chị Thận và chị Hương thường lao động cùng nhau, sẻ chia vui, buồn nên chị hiểu và thương người bạn gái vốn đã chịu nhiều vất vả, thiệt thòi từ tấm bé.

Theo những thông tin mà chị Thận biết được thì chị Hồ Thị Hương sinh ngày 20/7/1954, tại xã Bình An, huyện Bình Khê (tỉnh Bình Định), trong một gia đình nghèo, do đông em nên Hương phải lao động vất vả từ nhỏ và đã chứng kiến những tội ác của Mỹ và quân đội Sài Gòn nên rất căm thù chúng.

Năm 1960, khi chị Hương lên 9 tuổi, ông Hồ Ngâm – cha của chị đành đưa gia đình vào Nam tìm chốn sinh nhai vì cuộc sống ngày càng khôn khó. Thời điểm ấy quân Mỹ - Diệm “lê máy chém khắp miền Nam”. Ông Hồ Ngâm cùng gia đình dừng lại ở Long Khánh, tuy xứ sở này là vùng đất trù phú, nhưng không có vốn liếng nên ông phải làm thuê, làm mướn để nuôi gia đình. Chị Hương một buổi đi học, một buổi theo mẹ buôn gánh bán bưng. Vào miền Nam được vài năm, do phải tần tảo mưa nắng nên mẹ chị Hương qua đời, từ đây chị Hương thay mẹ quán xuyến việc nhà, mỗi ngày

sau buổi làm mướn, Hương lật chiếc nón lá đựng mấy lon gạo nhà chủ trả công đem về nấu cơm cho cha và em.

“Vì hoàn cảnh trên, tính Hương lúc nào cũng trầm buồn, dáng người rất vất vả. Thời đó, ai cũng khó khăn nhưng chúng tôi ngoài giờ phút lao động còn được thảnh thơi đôi chút, riêng Hương thì hiếm có phút giây nào ngơi tay. Nhà đông em nhỏ, lại nghèo, Hương từ nhỏ đã phải lao động nặng nhọc, quần quật suốt ngày để lo cái ăn, cái mặc cho các em, có lẽ vì vậy mà Hương sớm lớn hơn so với các bạn đồng trang lứa” – chị Thận cho hay.

Căn nhà của gia đình chị Hồ Thị Hương trước giải phóng

Lúc bấy giờ, thị xã Long Khánh là cửa ngõ quan trọng, trấn giữ phía Đông Bắc Sài Gòn, nên quân Mỹ và quân đội Sài Gòn bố trí lực lượng dày đặc. Chúng tăng cường hành quân, càn quét, lập vành đai trắng, khống chế địa bàn thị xã, hầu như ngày nào cũng có bắt bớ.

Ông Hồ Ngâm than thở: “*Mỗi mét vuông có tới 4-5 thằng lính thì sao mà làm ăn*”. Năm chị Hương 12 tuổi, sau lần đi làm về chị thấy cha mình ngồi trên chiếc chiếu trải trên đất cùng với người đàn ông trạc tuổi cha, hai người ràn rụa nước mắt kể về vụ thảm sát của quân chư hầu Nam Triều Tiên tại Gò Dài, Bình An, Bình Khê - Bình Định - quê hương của chị Hồ Thị Hương. Vụ thảm sát này còn lớn hơn cả vụ Sơn Mỹ -Quảng Ngãi. (Hiện nay tại Gò Dài có tấm bia ghi danh 1236 người dân vô tội bị thảm sát trong đợt càn quét ngày 26 đến ngày 28 tháng 2 năm 1966).

Hàng ngày thấy cảnh lính Mỹ bắn giết bà con, nay lại nghe bà con quê hương chết thảm, lòng chị nóng lên như lửa đốt. Chị căm thù giặc Mỹ xâm lược, tàn sát đồng bào ta, nung nấu quyết tâm tham gia chiến đấu để giải phóng quê hương.

Tháng 8/1970, khi vừa tròn 16 tuổi, chị Hương được người chị họ là chị Hồ Thị Cận giác ngộ cách mạng và gia nhập lực lượng trinh sát vũ trang An ninh thị xã Long Khánh. Cũng thời gian này, địch tăng cường hành quân càn quét, lập vành đai trắng, khống chế địa bàn thị xã Long Khánh, gây nhiều khó khăn đối với phong trào cách mạng. Cơ sở của ta bên trong hầu như mất trắng, quần chúng bị kìm kẹp, không dám đi lại làm ăn, các cán bộ, đảng viên, đoàn viên phải dạt ra ngoài rừng. An ninh thị xã Long Khánh được giao nhiệm vụ phát triển mạng lưới cơ sở mật trong thị xã, làm chỗ dựa cho lực lượng cách mạng đi sâu hoạt động, nắm tình hình địch, diệt ác, phá kềm...

3. LÝ TƯỞNG SOI ĐƯỜNG

Nắm vững âm mưu địch, lực lượng an ninh Bà Rịa – Long Khánh đã tập trung mọi nỗ lực để duy trì và phát triển thực lực bên trong, duy trì mối quan hệ giữa trong và ngoài nội ô, vô hiệu hóa mọi khả năng bao chặt, cắt

đứt với thẳng tay đánh phá bên trong của địch, đưa phong trào cách mạng phát triển từ thấp lên cao, nối liền mối liên hệ trong và ngoài nội ô, giữa vùng căn cứ của ta ở ven đô với quần chúng trong nội ô. Đây là một nỗ lực quan trọng, có ý nghĩa chiến lược trong quần bộ quá trình chống phá bình định của địch của an ninh Bà Rịa – Long Khánh.

Thực hiện nhiệm vụ trên, An ninh Bà Rịa _ Long Khánh đã chỉ đạo an ninh thị xã Long Khánh thành lập đội trinh sát vũ trang để đánh địch, diệt ác, phá kim tổ chức các trận tập kích địch ngay trong lòng địch.

Tháng 11.1969, trên địa bàn tỉnh Bà Rịa – Long Khánh, tiếng súng diệt ác của các chiến sĩ an ninh thị xã Long Khánh không ngừng vang lên. Các trận tấn công chớp nhoáng của lực lượng an ninh mật nằm trong thị xã liên tiếp giáng xuống đầu bọn tề điệp, ác ôn. Với nhiều cách đánh thông minh và táo bạo nhưng hiệu quả, an ninh thị xã đã khiến nhiều tên ác ôn phải đền tội tại sào huyệt của chúng.

An ninh thị xã Long Khánh đã củng cố và phát triển đội an ninh bí mật hoạt động trong lòng thị xã. Trước mắt là giữ mối liên hệ với quần chúng, trinh sát mục tiêu, vận chuyển vũ khí, chất nổ, tạo bàn đạp để lực lượng trinh sát vũ trang lộ đột nhập thị xã đánh địch, qua đó thử thách, xây dựng lực lượng trinh sát vũ trang.

Tháng 8 năm 1970, sau nhiều thử thách, chị Hồ Thị Hương chính thức trở thành đội viên an ninh mật của đội trinh sát thị xã Long Khánh.

Khi được giới thiệu, đồng chí Sáu Huệ (Đại tá Nguyễn Huệ, Nguyên Phó giám đốc Công an Tỉnh Đồng Nai) - người chỉ huy trực tiếp của tổ trinh sát của Liệt sĩ Hồ Thị Hương rất vui mừng, trước đây đồng chí đã từng nghe đội viên Hồ Thị Cận kể về sự dũng cảm và lòng căm thù giặc sâu sắc của cô

gái quê gốc Bình Định - Hồ Thị Hương nên tin tưởng giao cho Hương nhiều nhiệm vụ quan trọng, nhiệm vụ nào chị cũng xuất sắc hoàn thành.

Thời gian đó, cơ sở cách mạng của ta bên trong hầu như bị mất trắng. Địch ruồng bỏ, kèm kẹp càn quét ngày đêm. Cán bộ của ta phải tạm tránh ngoài rừng để bảo toàn lực lượng.

Tranh tái hiện trận đánh bar Ly Ly ngày trước

Bên trong thị xã, bọn địch dựa vào tên Sơn chiêu hồi để khủng bố các gia đình cách mạng. Tên Sơn là lính bảo an của địch được gia đình vợ động viên bỏ ngũ, về quê làm du kích và công tác binh vận được hơn một năm. Nhưng quen lối sống sa đọa, Sơn trộm cắp và ra đầu hàng địch. Y mang súng và tài liệu, máy móc nộp cho địch và dẫn lính đánh phá cơ sở cách mạng của ta. Bản thân y cũng đã dùng lựu đạn giết chết một du kích. (Vào ngày 12. 10.1970 tên Sơn đã bị đội trinh sát trừng trị). Trước tình hình rối ren như vậy một mặt phải tìm cách đối phó với địch, vừa xây dựng lại cơ sở cách mạng, đồng chí Sáu Huệ đã giao cho chị Hương làm nhiệm vụ xây dựng cơ sở cách mạng.

Tuy tuổi còn rất nhỏ nhưng mưu trí, dũng cảm, chị Hương không ngại khổ, kể cả nguy hiểm rình rập bên mình, hàng ngày chị dũng cảm vượt qua các đồn bót, trạm kiểm soát, các toán hành quân càn quét, các mạng lưới tình báo, mật báo của địch để hoàn thành nhiệm vụ.

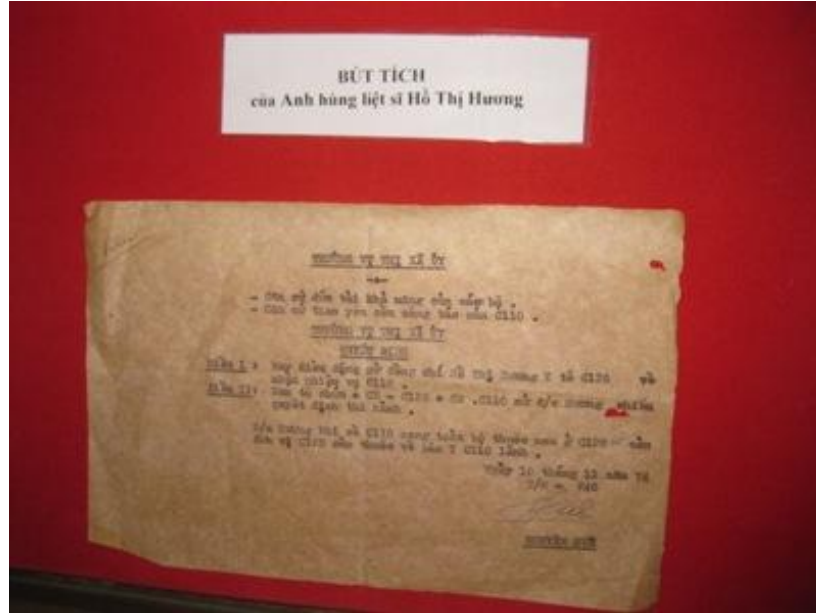
Đi làm qua Bar Ly Ly, chị Hương thấy nhiều cảnh chương tai gai mắt, nhiều cô gái ăn mặc hở hang đứ đờn cùng bọn sĩ quan Mỹ nguy. Trong số đó có Sáu B - một tên ác ôn khét tiếng nhất thị xã. Để trừng trị tên ác ôn chuyên ức hiếp đồng bào, Đội trinh sát vũ trang quyết tâm trừng phạt tên này. Dù mới chính thức nhận vào đội được hơn 2 tháng nhưng chị Hương được các anh giao nhiệm vụ điều nghiên khu vực Bar. Sau thời gian tìm hiểu, chị Hương báo cáo rành rọt từng chi tiết cho cấp trên điều nghiên kế hoạch đánh địch hiệu quả.

Nhờ những tin tình báo của chị Hương, đêm 4/11/1970, hai tiếng nổ liên tiếp tại Bar Ly Ly khiến cả thị xã náo động, 11 tên chết tại chỗ, đa số là sĩ quan, trong đó có nhiều tên ác ôn đã bị trừng trị. Trận đánh Bar Ly Ly đã gây tiếng vang lớn, nhưng trong trận này, một số chiến sĩ ưu tú của ta đã hi sinh. Lòng căm thù giặc, thương các anh trong chị Hương càng lớn, chị mong mình nhanh lớn, có thể trực tiếp tham gia chiến đấu với các anh.

Sau trận đánh vào bar Ly Ly, quần chúng phấn khởi, càng tin tưởng vào cách mạng, cấp trên giao cho chị Hương xây dựng cơ sở cách mạng trong lòng thị xã, chị Hương hăng hái tham gia.

Khi nhận nhiệm vụ vào hoạt động trong nội ô thị xã Long Khánh. Chị đã khôn khéo vượt qua hiểm nguy, đi sâu từng gia đình tìm người móc nối xây dựng cơ sở bí mật, nắm tình hình địch. Trong 23 tháng, chị đã xây dựng được 16 cơ sở nội thành hoạt động rất hiệu quả và sôi nổi, là chỗ dựa vững chắc cho bộ đội ta khi đánh vào thị xã.

Giấy điều chuyển công tác của chị Hồ Thị Hương

Các cơ sở bí mật đó đều được kết nạp đảng, kết nạp đoàn, một lòng trung thành tuyệt đối với Đảng, với nhân dân, phục vụ chiến đấu xuất sắc. (một số đã hy sinh cuối tháng 4/1975 khi hỗ trợ lực lượng vũ trang tiến vào giải phóng Xuân Lộc. Nhiều người sau 30/4/1975 công tác trong lực lượng Công an và các ban, ngành ở Đồng Nai).

4. NHỮNG TRẬN ĐÁNH VANG DỘI

Những tháng cuối năm 1974, hưởng ứng chiến dịch mùa khô 1974-1975 do Trung ương Cục phát động, quân và dân các tỉnh Biên Hòa, Bà Rịa – Long Khánh, Tân Phú đồng loạt tấn công địch. Hệ thống phòng thủ của địch bị đánh rã từng mảng. Tinh thần lính ngự càng thêm sa sút, chúng lo lắng các vùng xa xôi, chạy về cố thủ, co cụm ven các đường chiến lược và các khu vực vành đai thị xã, thị trấn...

Ngày 6.1.1975, ta giải phóng thị xã Phước Bình, tỉnh Phước Long (nay thuộc Bình Phước), tin chiến thắng bay về tác động mạnh đến quần chúng nhân dân và binh sĩ ngự. Nhiều đơn vị lính ngự bỏ đồn chạy về các

trung tâm, các chi, tiểu khu. Bọn dân vệ thì rệu rã, số bỏ trốn, lớp trả súng cho chỉ huy tìm đường về quê làm ăn.

Thực hiện chỉ thị của Trung ương Cục, chớp thời cơ, các tỉnh Biên Hòa, Bà Rịa – Long Khánh và Tân Phú mở cao điểm 2, chiến dịch mùa khô 1974-1975, nhằm đánh mạnh vào bọn tề, điệp, ác ôn, để phá vỡ hệ thống tổ chức địch, làm cho chúng suy sụp về tư tưởng, hoang mang về nhận thức, tạo thời cơ mới, tiến lên giải phóng quê hương.

Những cơ sở và đội viên an ninh bí mật hoạt động độc lập, được an ninh thị xã Long Khánh tổ chức lại và chia thành ba cánh hoạt động dưới sự điều khiển của các mũi trưởng, cánh trưởng. Mũi B1 gồm có các đội viên Trần Thị Siếu, Hoàng Thị Gái... do đồng chí Lương Hoàng và Sang Văn Mão chỉ đạo. Mũi B2 do đồng chí Trương Văn Út lãnh đạo. Mũi B3 do đồng chí Nguyễn Huệ trực tiếp chỉ huy, các đội viên của đội có các đồng chí Hồ Thị Hương, Phùng Thị Thận, Lê Thị Thọ... Ngoài ra, còn có Dì Hai Luông, một người mẹ già, hết lòng vì cách mạng được chọn làm người quản lý, phân phát vũ khí cho các mũi, các cánh theo mệnh lệnh của Ban, đồng thời nhà dì cũng là điểm dừng chân cho lực lượng trinh sát vũ trang lộ mỗi khi vào thị xã hoạt động.

Để mở các trận đánh diệt ác phá kềm, thọc sâu đánh mạnh vào hàng ngũ địch, cuối năm 1973, tổ trinh sát vũ trang của của các chị: Hồ Thị Hương, Phùng Thị Thận và Lê Thị Lệ được giao nhiệm vụ đánh địch trong nội ô thị xã Long Khánh.

Đánh địch ngay trong lòng địch, phải dựa vào dân, bảo vệ nhân dân và tránh đổ máu đối với dân, tổ của Hồ Thị Hương đã giữ nghiêm kỷ luật bảo đảm an toàn cho bản thân, cho cơ sở, mưu trí, dũng cảm chiến đấu hàng chục trận, tiêu diệt hàng trăm tên thám báo, biệt kích, cảnh sát đặc biệt của

địch và những kẻ chiêu hồi, phản bội. Riêng chị Hồ Thị Hương diệt được 74 tên địch, trong đó có 1 tên quận phó ác ôn, nhiều sĩ quan cảnh sát, tình báo...

Một số trận đánh và hành động dũng cảm, mưu trí của Hồ Thị Hương đến nay vẫn in đậm trong tâm trí đồng đội và nhân dân thị xã Long Khánh.

Đặc biệt, trận đánh đầu tiên – giết địch ở quán café Ngọc Hương vẫn còn in đậm trong trí nhớ của chị Phùng Thị Thận, đây cũng là kỷ niệm khó quên nhất trong cuộc đời sống, chiến đấu và hoạt động cách mạng của chị với Liệt sĩ Hồ Thị Hương.

Lon Gigoz của chị Hồ Thị Hương dùng để đựng trứng đánh địch

Chị Thận cho biết: “dù đã nhiều lần tham gia việc trừ gian diệt ác, nhưng chúng tôi khá hồi hộp, bởi vì đây là lần đầu được cấp trên trực tiếp giao cho một trận đánh lớn. Quán Ngọc Hương nằm trên đường Hoàng Diệu là tụ điểm ăn chơi của bọn sĩ quan Mỹ - Ngụy, hàng ngày ở đây luôn có vài chục tên đến ăn chơi, nếu chúng ta thắng lợi trận này sẽ có tiếng vang lớn. Chúng tôi quyết tâm phải đánh thành công để chứng minh cho các anh

tin tưởng, chúng tôi cũng chiến đấu không thua kém gì cánh đàn ông. Kế hoạch là đánh địch được bàn thảo khá kỹ lưỡng”.

Sau khi tổ trình sát rà soát, đi lại nhiều lần, nắm tình hình, nắm thói quen sinh hoạt của bọn địch để báo cáo cấp trên để triển khai trận đánh và thống nhất để đảm bảo kế hoạch thành công, bảo vệ được tính mạng, tài sản cho người dân, thời điểm thuận lợi nhất là buổi tối.

Chị Thận kể lại không giấu được nụ cười lớn khi kể lại kỷ niệm vui lúc còn chiến đấu bên nhau: *“để hỗ trợ tổ trình sát, chúng tôi được cấp trên giao cho một chiếc xe máy nhưng thời đó, xe máy rất hiếm, cũng không nhiều người biết đi nên chúng tôi phải rất vất vả để điều khiển được nó. Nhớ nhất là khi giao chiếc xe máy, đã chạy được nhưng người giao xe lại không chỉ cho chúng tôi cách khóa xăng, việc này dẫn đến một kỷ niệm đáng nhớ, vừa buồn cười vừa tội nghiệp”.*

Theo chị Thuận, tối ngày 1/11/1974, khi những tên sĩ quan và lính biệt động rậm rịch nhún nhảy trong điệu nhạc kích động phát ra từ cặp loa thùng lớn. Chị Hương ăn vận lịch sự gọn ghẽ, vào quán ung dung gọi hai ly kem, nhâm nhi trong muông nhỏ. Mìn hẹn giờ nguy trang đã được gài sẵn, đúng hẹn, chị Thận và chị Lệ đi xe máy trở tới, giả bộ hỏi thăm nhau, nói chuyện một vài phút, cả ba đứng lên trả tiền rồi rủ nhau đi luôn. Dắt chiếc xe máy ra khỏi quán nhưng đạp mãi chiếc xe không nổ máy. Cả ba đưa phải đẩy hực hơi một đoạn thì xe nổ. Mười phút sau thì tiếng bom nổ rung chuyển cả thị xã, 20 tên lính lớp thì chết, lớp thì bị thương, người dân thị xã chuyền tai nhau vui mừng ca ngợi chiến công của các chiến sĩ trình sát gan dạ và mưu trí, riêng các chị được cấp trên biểu dương rất nhiệt liệt.

“Chiến công lớn đầu tiên hoàn thành thắng lợi, chúng tôi rất vui mừng vì nhiều tên ác ôn đã bị tiêu diệt. Sau này khi về trong căn cứ, báo cáo

thành tích trước tổ chức, Hương còn mắc cỡ khi được khen và cười lớn rất giòn giã. Đồng chí Sáu Huệ khi đó có vô tình ghi âm được, nụ cười vui mừng công chiến thắng của Hương vừa vô tư vừa lạc quan khiến chúng tôi sau này nghe lại vẫn không khỏi bồi hồi. Đến nay, cuốn băng ghi âm đó được lưu giữ tại phòng truyền thống Công an tỉnh Đồng Nai” – chị Thận xúc động nhớ lại.

Chị Thận cho biết, “dũng cảm gan dạ và hết lòng thương yêu bà con cùng khổ, không kể tính mạng của mình là hai đức tính nổi bật của Hồ Thị Hương. Chính đức tính này đã thể hiện rất rõ trong những trận đánh, Hương luôn có những quyết định chỉ huy đúng đắn, chính xác, đặc biệt luôn tránh gây thương vong cho những đồng bào vô tội. Nhiều lần, do thấy đánh không hiệu quả, Hương đã ra lệnh hủy phương án để bảo vệ tài sản, tính mạng cho người dân, bảo vệ vũ khí để chờ thời điểm khác thích hợp hơn”.

Diễn hình như trận đánh quán Nghĩa Ký - nơi bọn cảnh sát dã chiến Tiểu khu Long Khánh hằng đêm thường ra ăn nhậu. Đêm 7/12/1974, chị Hồ Thị Hương và cùng đồng đội là chị Lê Thị Lệ mang theo túi xách có quả mìn hện giờ (2kg) được ngụy trang bằng hộp sữa, ung dung bước vào quán ăn kem. Khi Hồ Thị Hương gài mìn xong rút lui ra đến cửa cũng là lúc bọn địch tàn tiệc nhậu, kéo nhau ra khỏi quán.

Tình huống xảy ra ngoài dự đoán, trong quán chỉ còn lại một số người làm công, nếu để mìn nổ một số người dân vô tội sẽ bị chết, ý đồ đánh địch sẽ bị lộ và địch có cơ để tuyên truyền xuyên tạc, nói xấu cách mạng, Hồ Thị Hương quyết định quay trở vào quán và nhanh trí nói lớn "Chết, đi vội bỏ quên túi xách" và đến lấy túi xách có quả mìn hện giờ bình tĩnh đi ra, rút kíp hện giờ, làm mất tác dụng của khối thuốc nổ. Hành động dũng cảm, mưu trí của Hồ Thị Hương đã cứu được tính mạng của nhiều người dân.

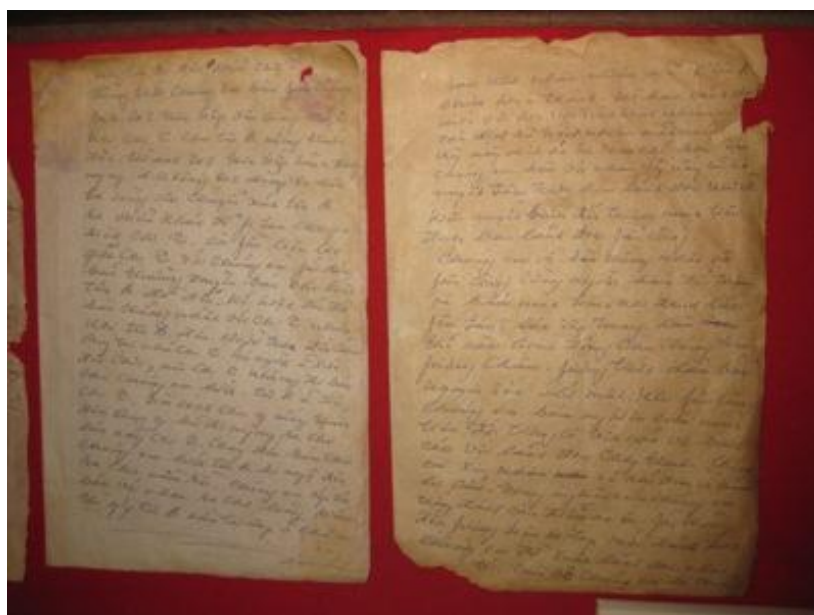

Kíp mìn hẹn giờ chế tạo của Đội trinh sát vũ trang thị xã Long Khánh

Trở về đơn vị, các chị: Hồ Thị Hương và Lê Thị Lệ được giao nhiệm vụ đánh vào quán Hoàng Diệu - nơi bọn thám sát của sư đoàn 18 quân đội Sài Gòn thường ăn nhậu trước hoặc sau mỗi lần đi gây tội ác về. Khoảng 21h15' ngày 13/12/1974, Hồ Thị Hương và Lê Thị Lệ vào quán Hoàng Diệu, Lệ giả bộ bồn chột, lả lơi với một số tên thám sát, còn Hồ Thị Hương lợi dụng đông người đặt mìn dưới gầm bàn. Khi hai nữ chiến sĩ an ninh rời khỏi quán được 15 phút thì mìn nổ tiêu diệt tại chỗ 33 tên thám sát ác ôn (có 1 tên trung úy). Sau trận đánh, nhân dân thị xã Long Khánh rất hoan nghênh tinh thần dũng cảm, gan dạ của lực lượng giải phóng.

Để trả thù trận đánh vô mặt giữa lòng thị xã, địch tung đám cánh sát đặc biệt lùng sục khắp nơi. Khi hành quân về, chúng đổ vào quán Yên Lan ăn nhậu. Cấp trên chỉ thị cho chị Hương dùng phương án mìn định giờ để tiêu diệt bọn này. Sau khi chuẩn bị kỹ càng, chị Hương và chị Lệ đợi đến khi ba xe cảnh sát đổ vào quán, hai cô gái về nhà lấy thuốc nổ mang ra. Nhưng bọn cảnh sát đột ngột bỏ đi, chỉ còn lại vài tên binh nhì chán đời, đang ngồi

nghe nhạc “Chế Linh”. Trước tình huống bất ngờ đó, Hương quyết định ôm khối thuốc nổ chạy ra rồi hủy ngòi nổ rút kíp quăng luôn vào lô cốt dân vệ gần đó. Đồng chí Sáu Huệ và đồng chí Lương Văn Thọ đã hết lời khen ngợi người đội viên mưu trí dũng cảm của mình. Hành động của chị Hương vừa bảo vệ được khối thuốc nổ, tiết kiệm vũ khí vừa không gây kinh động vô ích.

Bút tích của chị Hồ Thị Hương

Vậy mà khi được các anh khen ngợi, chị Hương bẽn lễn nói:

- *“Em có dũng cảm gì đâu, lúc ấy em thấy có quá nhiều dân thường ở đó, em sợ đồng bào của mình chết oan, nên em mới quyết định như thế”*.

Những lời thành thật của Hương làm cho anh em trong đội rất xúc động. Sau này trong hồi ký của mình đồng chí Sáu Huệ (tức đại tá Nguyễn Huệ) đã viết về Hồ Thị Hương với những lời nhận xét chân- thành: *“Nguy hiểm là thế, căng thẳng là thế, nhưng khi xông trận đánh, vào Cú gập các*

anh, các chị lại cười nói vui vẻ. Đối với quần chúng em gần gũi đi sâu, biết thuyết phục mọi người. Bà con thường nói: "Con nhỏ Hương nhỏ tuổi nhưng biết suy nghĩ lớn, ai cũng mến thương"... (Màu hoa vẫn trắng – Nguyễn Một).

Từ khi bị đánh đòn đau ngay giữa nội ô thị xã, bọn tình báo, cảnh sát địch ra sức lùng sục, bọn ác ôn thì hoảng sợ, không dám tụ tập, ăn nhậu công khai, và nếu tổ chức ăn nhậu thì chúng thường chọn nơi kín đáo, ít người qua lại, đồng thời chúng cảnh giác với tất cả những người ra vào quán. Các chiến sĩ trinh sát vũ trang thị xã Long Khánh gặp không ít khó khăn trong tổ chức đánh địch.

Phát huy thắng lợi, đêm 29, rạng sáng ngày 30.1.1975, Trinh sát vũ trang mật lại tổ chức tấn công vào bọn Cảnh sát đặc biệt và bọn an ninh quân đội đang tổ chức ăn, nhậu tại quán Song Nga.

Đây là một quán ăn, do một tên an ninh quân đội làm chủ. Quán được dựng cạnh cửa ra vào nơi đồn trú của Sư đoàn 18 Ngụy. Vô hình dung, Song Nga được canh gác nghiêm ngặt.

Người dân ngán ngại mỗi khi phải đi ngang qua quán, và càng ngại hơn khi biết chủ quán là một tên an ninh quân đội. Nghiễm nhiên, Song Nga trở thành quán dành riêng cho bọn sĩ quan, binh lính địch, và trở thành điểm hẹn lý tưởng cho bọn khát máu người.

Được giao nhiệm vụ đánh địch tại quán Song Nga, tổ trinh sát vũ trang mật được giao nhiệm vụ điều nghiên địa điểm. Tổ chọn phương án dùng xe đạp gắn giỏ đèo hàng ở phía trước có chứa chất nổ hẹn giờ đã được ngụy trang vừa làm phương tiện đi lại, vừa làm vật ngụy trang cho khối

thuốc nổ để trước cửa quán thổi vào nơi bọn địch đang ăn nhậu, phương án được cấp trên chuẩn y.

Địa điểm chị Hồ Thị Hương hi sinh

7h tối ngày 29.1.1975, cơ sở báo tin, bọn cảnh sát đặc biệt và bọn an ninh quân đội lại tổ chức ăn nhậu tại quán, tổ trưởng Hồ Thị Hương (Bí số H25) cùng trinh sát viên Phùng Thị Thận (bí số C8T) trực tiếp lên đường thi hành nhiệm vụ. Lê Thị Lệ (tức Thọ X120), một đội viên của tổ được giao nhiệm vụ ở nhà đối phó với các tình huống bất trắc xảy ra.

Vượt qua các trạm gác và các chốt tuần tra của địch, Hương và Thận tiếp cận mục tiêu. Hai chị làm giả những người dân vô tình vào ăn kem để thực hiện phương án đã tập dượt kỹ. Vào quán chưa kịp ăn hết ly kem mà người phục vụ bê ra thì một tình huống bất ngờ xảy ra, bọn cảnh sát đặc biệt và bọn cảnh sát đặc nhiệm, an ninh quân đội đã xô ghế đứng dậy rời quán.

Nhìn đồng hồ còn 25 phút nữa là mìn nổ, cả hai nhói đau khi nghĩ đến cái chết oan uổng của người dân vô tội đang làm công cho quán. Đưa mắt

nhìn nhau, cả Hương và Thận nhất trí bằng mọi cách đưa trái nỏ rời quán để tháo kíp làm mất tác dụng.

Suy nghĩ là hành động, chị Hương đứng bật dậy, dắt xe ra khỏi quán, Thận rời bàn vào quầy tính tiền 2 ly kem mà hai chị đang ăn dở.

Nhưng khoảnh khắc định mệnh đã đến với cả hai người, hệ số an toàn của kíp không đảm bảo, trái nỏ đã phát nổ trước giờ quy định. Chị Hồ Thị Hương hứng trọn trái ỏ 2kg vào người, hi sinh.

Thận ở phía trong bị trái nỏ hất văng ra xa, chị bị gãy đùi và bị địch bắt. Những người trong quán bình an vô sự.

Tại điểm trụ, được cơ sở báo tin trận đánh không thành, Hương hi sinh, Thận bị bắt, Lê Thị Thọ vội vàng di chuyển vũ khí của đội đi nơi khác. Chị vừa hoàn thành việc xóa dấu vết, bảo vệ bí mật cho toàn đội, thì cũng là lúc bọn tề áp dẫn bọn cảnh sát đặc biệt đến khám xét nhà Hương. Không tìm ra tang vật, chúng hàm hực bắt ông Hồ Ngâm lên đồn để tra khảo.

Bị địch bắt, chị Phùng Thị Thận đã nêu cao khí phách của người nữ đội viên đội trinh sát vũ trang mật. Chị nén đau thương của đòn thù, nhận tất cả về mình để giữ bí mật cho đồng đội. Chị bị địch giam giữ cho đến ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng và được đồng đội giải thoát.

Với thành tích đặc biệt xuất sắc, ngày 6/11/1978 liệt sĩ Hồ Thị Hương được Chủ tịch nước truy tặng danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân.

5. CÓ CÁI CHẾT HÓA THÀNH BÁT TỬ

Chị Thận bồi hồi nhớ lại: “trước đây khi đánh địch, cũng đã vài lần chúng tôi gài mìn hẹn giờ xong rồi lại phải thu vũ khí về vì đánh không hiệu quả hoặc có nhiều người dân xuất hiện. Thêm vào đó, lúc đó, trang bị vũ

khí, đạn dược rất thiếu, nên chúng tôi muốn bảo vệ trái, không muốn lãng phí vì chuyển được trái ra ngoài phải mất biết bao công sức, xương máu của các anh, các chú. Tiếc là trận đánh cuối cùng, mọi kế hoạch đều rất được đảm bảo, bí mật, hiệu quả nhưng trái nổ khi đi qua đường ray xe lửa bị dằn, xóc, khiến nó nổ trước thời gian quy định. Tổ quốc mất một người con kiên trung, chúng tôi đã mất một người đồng chí trinh sát an ninh dũng cảm, mưu trí, tôi mất người đồng đội, người bạn gái thân thiết”.

Đến nay chị Thận vẫn không thể nào quên được, những sự kiện xảy ra ngày định mệnh ấy. Khi chị Hương ngã xuống, chị Thận cũng bị thương rất nặng. Toàn thân bị sức công phá của trái nổ làm cho cháy đen, tê liệt, một chân chị Thận bị dập nát, chị không đủ sức để gượng dậy xem người bạn gái của mình như thế nào.

“Khi bọn ác ôn trờ tới di súng vào đầu thì tôi chỉ kịp ngược lên thấy Hương nằm đó nhưng không thể hình dung được vì mắt không còn thấy rõ. Cứ định ninh rằng Hương cũng bị thương. Vội vàng tôi tháo cái đồng hồ hẹn giờ quăng ra xa rồi bất tỉnh”- chị Thận kể lại.

Đợt đó, chị Thận tưởng chừng không thể sống được khi toàn thân bị bỏng nặng, mất máu nhiều, cơ thể 9 phần chết, 1 phần sống, trong khi bên giường bệnh, bọn địch vẫn vây quanh, cố gắng bằng mọi cách khiến chị tỉnh lại.

Trong cơn mơ chập chờn, chị Thận thấy chị Hương về tìm chị bảo: “Thận ơi, đừng khai nha. Có gì bà cứ đổ hết cho tui đi!”, hốt hoảng chị Thận bật dậy kêu lớn: Hương! thì bọn địch ập tới. Biết mình vẫn còn sống nhưng đã vĩnh viễn mất đi một bàn chân, người đồng đội đã anh dũng hi sinh, chị Thận đau đớn ngất đi một lần nữa.

Chị cho biết, sau này khi chị tỉnh dậy, bọn chúng lập tức tra khảo, dụ dỗ, tìm mọi cách để khai thác thông tin nhưng không thành, chúng bắt giam chị chờ khai thác tiếp thì đến ngày giải phóng.

Đến nay, dù thời gian đã qua đi rất lâu, nhưng mỗi lần nhắc lại, chị Thận vẫn không ngăn nổi xúc động, thương cho người bạn gái hiền lành mà anh dũng, hi sinh quá sớm khi chỉ còn vài tháng nữa, cả đất nước hoàn toàn thống nhất: *“lúc đánh quân Song Nga, chỉ còn hơn mười ngày nữa là đến Tết âm lịch. Hương dự định sau trận đánh này sẽ báo cáo tổ chức cho lập gia đình, nhưng không thực hiện được. Hương hy sinh khi vừa bước qua tuổi 20 được 5 tháng 10 ngày, vẫn còn rất nhiều ước mơ dang dở, Hương mất đi khi tuổi người con gái đang độ rực rỡ nhất, đẹp nhất, ngày hòa bình đã đến gần mà Hương nào có hay”*.

***

Đất nước trải qua bao cuộc chiến tranh, những tổn thất của nó để lại không có gì có thể đo đếm được. Hòa bình có được ngày hôm nay đã phải đánh đổi bằng máu xương của bao lớp lớp người con ưu tú của tổ quốc. Có những người con trai, con gái đã mãi mãi sống ở tuổi 20 khi cuộc đời còn chưa biết đến niềm vui, nỗi buồn riêng tư rất đời thường, chưa một lần được nắm bàn tay người thương. Nghe chị Thận tâm sự, tôi chợt nhớ lòng nhớ đến lời bài hát “Điệp khúc tình yêu” của nhạc sĩ Trần Tiến khi viết về những người đã hi sinh thân mình cho tổ quốc: *“nhớ cái hôn đầu tiên, là hôn lên đôi mắt của người bạn đã hi sinh. Bài tình ca đầu tiên là hành khúc lên đường”*.

Mộ Liệt sĩ Hồ Thị Hương tại nghĩa trang liệt sĩ thị xã Long Khánh

Tôi thăm ngưỡng mộ, kính phục các anh, các chị đã quên mình cho tổ quốc, cho nhân dân. càng thêm yêu mến và tự hào về người nữ anh hùng Hồ Thị Hương. Cuộc đời của chị là tấm gương mãi mãi ngời chói về tinh thần cách mạng và nhân văn cao cả. Có lẽ, nếu bây giờ ai đó nói rằng hi sinh bản thân mình cho người khác là một việc làm khó khăn thì trong thời đại khi đứng trước an nguy của tổ quốc, của đồng bào, cái tôi của con người trở nên nhỏ bé và lạc loài.

Chị Hương nằm xuống với đất mẹ, nhưng tên chị vẫn mãi mãi sống trong lòng dân tộc, tỏa sáng một tình yêu cao đẹp, đẹp tuyệt vời như những vần thơ của Lâm Thị Mỹ Dạ viết về những người con gái hiến thân mình cho tổ quốc:

“Em nằm dưới đất sâu

Như khoảng trời đã nằm yên trong đất

*Đêm đêm tâm hồn em tỏa sáng
Những vì sao ngời chói lung linh
Có phải thịt da em mềm mại trắng trong
Đã hóa thành những vầng mây trắng
Và ban ngày khoảng trời ngập nắng
Đi qua khoảng trời em
Vàng dương thao thức
Hỡi mặt trời hay chính trái tim em trong ngực
Soi cho tôi ngày hôm nay tiếp bước quảng đường dài
Tên con đường là tên em gửi lại
Cái chết em xanh khoảng trời con gái
Tôi soi lòng mình trong cuộc sống của em
Gương mặt em bạn bè tôi không biết
Nên mỗi người có gương mặt em riêng”
(Lâm Thị Mỹ Dạ - Khoảng trời và hố bom)*

Bài thơ đã nói lên hết tất cả những gì mà lớp thế hệ thanh niên chúng tôi cảm nhận được. Dịu dàng mà cao cả quá đỗi!

Không ai chọn cho mình cái chết, cũng không ai muốn mình phải chết và không có cái chết nào có ý nghĩa bằng được sống. Nhưng khi tổ quốc lâm nguy thì lựa chọn cái chết để đất nước được trường tồn là một lựa chọn vinh quang và cao cả.

Chị Hương cũng như bao anh hùng liệt sĩ đã ngã xuống, những đồng đội, chiến sĩ, mỗi người mất đi một phần thi thể chính là viên gạch vững chắc, là ánh hào quang soi sáng hơn con đường xây dựng và bảo vệ tổ quốc.

Nhà thơ Tố Hữu đã từng nói thay tiếng nói của toàn dân tộc, ghi ơn các anh hùng liệt sĩ đã hi sinh thân mình, bảo vệ đất nước:

*“Có cái chết hóa thành bất tử
Có những lời hơn mọi bài ca
Có những người như chân lý sinh ra”*

(Tố Hữu)

Thấu hiểu những hy sinh to lớn đó, Bác Hồ đã viết: *"Máu đào của các liệt sĩ đã nhuộm lá cờ cách mạng càng thêm đỏ chói. Sự hy sinh của các liệt sĩ đã chuẩn bị cho đất nước ta nở hoa độc lập, kết quả tự do"*. Cho nên đối với *"những người con trung hiếu ấy, Chính phủ và đồng bào phải báo đáp thế nào cho xứng đáng"*.

Người giải thích: "Tổ quốc và đồng bào phải biết ơn, phải giúp đỡ những người con anh dũng ấy, mọi người phải luôn luôn học tập tinh thần dũng cảm của các liệt sĩ để vượt qua tất cả khó khăn, gian khổ hoàn thành sự nghiệp cách mạng mà các liệt sĩ đã để lại".

6. CHỊ HƯƠNG TRONG KÝ ỨC CỦA NGƯỜI THÂN VÀ ĐỒNG ĐỘI

Ngày nay, đã hơn 40 năm kể từ ngày chị Hương hi sinh, trên đất nước đã hoàn toàn lặng tiếng bom rơi, dấu vết của cuộc chiến tranh cũng dần phai mờ, Long Khánh trở thành một thị xã phồn vinh, phát triển, ngày càng giàu đẹp, văn minh. Nhưng hình ảnh của chị Hương, của anh Lê A cùng nhiều anh hùng liệt sĩ khác vẫn in đậm trong ký ức của người dân thị xã Long Khánh nói riêng và của Đồng Nai nói chung. Người thân và đồng đội cũ vẫn nhắc đến chị Hương với tình cảm yêu mến.

* Chị Phùng Thị Thận: (Đồng đội của chị Hương):

Đến nay, chị Thận vẫn không thể quên được những kỷ niệm lúc còn bên nhau, kề vai sát cánh trong những nhiệm vụ đánh địch hết sức nguy hiểm.

Chị cho biết: “Tôi tham gia hoạt động khi tuổi còn rất nhỏ với nhiệm vụ giao liên. Sau này khi lớn lên, trải qua thử thách, thấy tôi có ý chí cách mạng kiên định, các anh chuyển sang làm nhiệm vụ trinh sát vào năm 1971 thì tôi quen Hương. Ở thị xã cũng không nhiều người cùng lứa tuổi như chúng tôi hoạt động nên chúng tôi rất thân thiết. Ngoài những lúc thực hiện nhiệm vụ, khi đi làm, hay đi chơi, tôi và Hương cũng thường đi chung với nhau, hai người bạn gái chuyện gì cũng kể cho nhau nghe. Hai người hai tính cách, tôi lúc đó năng nổ, sôi nổi hơn, Hương thì tính dịu hiền, ít nói, mỗi lần bị bạn bè chọc ghẹo, Hương chỉ mặc cỡ võ vai tôi rồi nói: “cái bà này!”.

Chị Phùng Thị Thận

Vừa hoạt động, vừa lao động, sức con gái mềm yếu đôi khi, Hương phải đối mặt với nhiều khó khăn. Gia đình cần người lao động, nhưng vì việc chung, gác lại để hoàn thành nhiệm vụ. Mẹ Hương (mẹ kế) thì rất hay la rầy vì Hương trốn việc hoạt động. Còn mẹ tôi thì dù biết con gái hoạt động nhưng không biết hoạt động gì mà lại hay đi đêm, trong tình hình chiến sự gay go nên cũng rất lo lắng. Lúc đó chúng tôi cũng chỉ biết im lặng, vì nhiệm vụ là tuyệt đối bí mật, không ai được biết trừ những người hoạt động chung với nhau.

Những lúc được vào trong căn cứ báo cáo với mấy anh là những lúc chúng tôi vui nhất. Vì luôn tin niềm tin mãnh liệt về ngày thắng lợi cuối cùng cho nên dù gian khổ cách mấy chúng tôi cũng không nề hà, thậm chí cũng luôn xác định rõ là có thể hi sinh bất cứ lúc nào.

Chị Thận kể lại kỷ niệm khó quên nhất trong cuộc đời hoạt động của mình lúc đánh trận đánh đầu tiên: *“Tôi với Hương tối đó đi canh bọn trưởng*

áp đi lòng sục bắt bớ đồng bào. Trên giao nhiệm vụ cho chúng tôi mở đánh trận đó bằng lựu đạn. Trận nay tôi và Hương đã “canh” lâu lắm rồi, lúc đầu thì rất hăng hái, nhưng lâu quá thì hai đứa đều run vì hồi hộp. Thay vì rút chốt lựu đạn giấu đi để tránh bị địch lòng sục, do run quá, tôi không để ý cái chốt, quăng cái chốt ở trước cửa nhà. Khi lựu đạn nổ rồi, chúng tôi mới rút vào nhà nằm im chờ tin tức. Hôm đó có 8 tên bị thương. Đang mừng vì hoàn thành nhiệm vụ, chợt tôi nhớ lại chốt lựu đạn rút ra còn quăng ngay trước cửa nhà, tôi bật dậy bò ra cổng tìm được cái chốt, hoảng quá không biết làm sao nên quăng qua cái chùa gần nhà. Sáng ra bọn lính đi dò la tìm cái chốt lựu đạn nhưng không tìm ra người đánh. Vụ đầu tiên diễn ra thành công. Ngày mai tôi và Hương vào báo cáo lãnh đạo, được lãnh đạo trao giấy khen động viên, hai đứa vui sướng, cười tít hết cả mắt”.

Chị Thận tâm sự: tuổi thơ lứa tuổi 19, 20, dù hoạt động cách mạng gian khổ nhưng thanh niên chúng tôi lúc đó vẫn rất lạc quan, yêu đời. Cũng chính nó đã tiếp thêm cho chúng tôi sức mạnh để vượt qua mọi khó khăn, nguy hiểm.

Những năm sau giải phóng, ngày giỗ của Hương, các anh chị em trong đội trình sát cũ cũng họp mặt. Chúng tôi ra nghĩa trang liệt sĩ thấp hương tưởng nhớ bạn rồi “rủ” bạn đi họp mặt cùng như những ngày Hương còn sống. Trong bàn tiệc, chúng tôi vẫn dành ra một cái ghế, một cái chén và đôi đũa cho Hương. Chớp mắt, đã hơn 40 năm trôi qua, những ký ức về Hương mỗi lần nhắc lại vẫn chỉ như ngày hôm qua.

* Chị Phùng Thị Thanh (hàng xóm – đồng đội của chị Hương):

Nhà tôi cách nhà Hương chỉ vài căn, tôi tuổi cùng với chị Lý (chị cả của chị Hồ Thị Hương, thoát ly tham gia cách mạng trước năm 1968), hai

gia đình biết nhau rất rõ. Dù hoạt động cách mạng, làm trinh sát nhưng tôi ở một nhóm khác, không ở hoạt động chung với Hương và Thận.

Chị Phùng Thị Thanh

Cuộc sống của gia đình Hương và tôi trước giải phóng bom đạn, thiếu thốn nhiều, còn phải nuôi các anh chị ở trong rừng, rồi làm cơ sở, lo việc nhà, đồng áng... nên rất vất vả nhưng tình cảm thì dồi dào, ai cũng lạc quan. Ngày xưa dù bị địch kèm kẹp nhưng hoạt động cách mạng trong dân rất sôi nổi. Rất nhiều gia đình nuôi giấu cán bộ, đồng viên nhau thoát ly hoạt động hay ở lại trong thị xã hoạt động bí mật.

Ngày ấy, vì nhiệm vụ, Hương hay đến nhà tôi để cùng hoạt động với Thận. Tôi vẫn còn nhớ rất rõ Hương là cô gái có vóc người nhỏ nhắn, xinh xinh, tính nết rất hiền lành, dễ thương nhưng rất gan dạ. Bạn bè ai cũng quý mến.

Chị Thanh kể lại: ngày Hương hi sinh, đang ở trong nhà khi Hương và Thận vừa đi chưa được bao lâu thì tôi nghe tiếng mìn nổ và sau đó một loạt

súng vang lên. Lính sư đoàn 18 đi ngang nhà chúng nó nói, hai con Việt Cộng đánh bom, một đứa chết, một đứa bị thương. Tôi cứ đinh ninh là Thận hi sinh rồi, còn Hương bị thương. Vì theo như chúng mô tả thì người tóc dài bị thương, người còn lại thì chết. Tôi cũng rất đau buồn vì nghĩ em mình đã hi sinh, nhưng đã xác định trước nên tôi chuẩn bị phương án trả lời khi địch bắt tra khảo.

Khoảng 11h đêm, tôi nghe chiếc xe jeep đỗ xích trước cửa nhà, tôi lật bật tắt đèn, leo lên giường nằm. Bọn chúng đập cửa kêu “Chủ nhà cho xét sổ gia đình!”. Vừa mở đèn lên, chúng nó giựt mấy cây đèn cầy trên bàn thờ má tôi vừa mới tắt cách đây mấy tháng đốt lên rọi cùng nhà la lớn: “cái hầm đâu?”. (Ngày xưa nhà nào cũng có hầm để tránh bom, đạn).

Sau khi xét không thấy người của ta, nó mới xách cổ áo của tôi lên hỏi: “Đứa nào tên Thu?” Đ.M, mày là cấp trên của con Hương, con Thận đúng không? Mày tên Thu mà sao mà mày nói mày tên Thanh? Ra xe!” – chúng quát lên như thế.

Chúng đẩy tôi lên xe xuống nhà ông Ngâm – bố Hương và chúng xóc nách ông Ngâm lôi lên ty cảnh sát. Vừa vô là chúng nó đánh phủ đầu khiến ông Ngâm bố Hương gãy 4 cái răng, còn tôi nó đánh không còn nhìn thấy được gì theo phương châm: “*không có đánh cho có, có đánh cho chừa*”.

Vì không khai thác được gì nên chúng thả ông Ngâm ba của Hương, còn tôi, chúng bắt giải đi nhà lao ở Thủ Đức cho đến ngày giải phóng.

Chị Thanh ghen ngào cho biết: “*thời gian khổ ấy, vì hoạt động mật lại làm trinh sát, thường xuyên đi vào những nơi ăn chơi như quán café, nhà hàng nên Thận và Hương thường hay đổi áo cho nhau. Hôm đánh quán Song Nga, Hương đến nhà tôi và để lại chiếc áo màu xanh xanh biển, mặc*

chiếc áo của Thận để đi đánh địch. Khi Hương hi sinh, một thời gian sau giải phóng, cấp trên xin lại những kỷ vật của Hương còn lưu giữ được để trưng bày. Bây giờ, chiếc áo vẫn còn đang bảo quản tại phòng truyền thống ở Công An tỉnh Đồng Nai”.

Chúng tôi chọn con đường gian lao, vì quân địch bắt bớ, kềm kẹp dân mình quá. Minh cũng có những người đi cách mạng đã hi sinh, người này, người kia nối tiếp truyền thống, chấp nhận hi sinh để rồi tin tưởng có ngày quê hương sẽ giải phóng nên ai nấy dù gian khổ cỡ nào cũng cố gắng. Thế hệ chúng tôi, những người thanh niên tuổi vừa trăng rằm, gánh trên vai gánh nặng nghĩa vụ thiêng liêng với đất nước, những trận đánh 1968, 1975 mãi mãi là hình ảnh bất tử trong lòng chúng tôi.

* Anh Hồ Đức Liễm (em ruột của chị Hương):

Đến nay đã 52 tuổi, nhưng anh Hồ Đức Liễm, em ruột của chị Hương vẫn còn nhớ rõ mồn một người chị gái chịu thương chịu khó, tảo tần vất vả của mình.

“Ngày xưa nhà ở đường Hoàng Diệu, thuở nhỏ hai chị em ở chung với nhau, tôi là con út trong gia đình, vì mẹ mất sớm, chị Hai thoát ly đi vào rừng hoạt động cách mạng nên chị Hương rất thương tôi vì tôi thiếu thốn tình cảm. Chị Hương lo cho tôi từ miếng ăn, giấc ngủ, luôn khuyên bảo tôi ráng ăn học cho giỏi.

Trong ký ức của tôi, chị Hương là người người con gái rất nhân hậu, tảo tần, vất vả. Nhà nghèo, lại đông anh em nên chị Hương phải làm việc quần quật cả ngày không ngơi tay. Sáng mặt trời vừa mọc đã thấy chị Hương thức dậy lo việc nhà, ăn tạm qua loa rồi đi lên rẫy, tối mịt mới thấy về. Lớn lên một chút, chị Hương vừa lo công việc, vừa lo công tác nên thời gian

dành cho em út cũng không nhiều. Tôi lúc đó còn rất nhỏ nên cũng chỉ biết lo ăn, học, ở trong nhà chứ không biết nhiều về tình hình chiến sự.

Anh Hồ Đức Liêm

Ba tôi biết chị hoạt động cách mạng, nhưng không biết chị làm nhiệm vụ gì. Mỗi lần chị ra khỏi nhà vào lúc trời tối, ba tôi ngỡ chị Hương đi chơi ban đêm, sợ chị Hương hư nên cũng hay rầy la vậy nhưng chị Hương không cãi nửa lời.

Ngày xưa, chị Hương cũng hay dẫn tôi theo để ngụy trang qua mặt địch. Vì các chị hay nắm địa bàn ở những quán café, quán chè nên mỗi lần được dẫn đi tôi rất vui sướng. Tôi còn nhớ, trận đánh quán Thúy Nga hôm đó, chị Hương có dẫn tôi theo, tôi cứ vô tư ăn chè mà không biết gì, đến khi về đến nhà thì nghe tiếng nổ lớn. Chị Thọ (tức Lệ) với chị Hương nằm cười rúc rích kể cho nhau nghe quá trình thực hiện kế hoạch. Lờ mờ đoán ra chuyện nhưng tôi không dám nói chỉ thấy tự hào vì chị mình là chiến sĩ cộng sản hoạt động bí mật.

Hôm 29.1.1975, tôi và ba tôi ở nhà nghe tiếng nổ đùng rất lớn, một lúc sau trinh sát ủa vào bắt ba tôi tôi bỏ lên xe chở đi. Sáng hôm sau, người ta xuống báo tôi mới biết tin chị Hương mất, chị Thận bị thương. Từ ngã ba chợ nhỏ đến cuối con đường Hoàng Diệu, hễ ai đứng thành tốp 2 người là bị bắt liền tại chỗ.

Tôi còn nhớ hoài câu chị Hương nói trước khi mất: “Tết này sẽ mua cho em bộ quần áo mới”. Tôi rất vui sướng nhưng áo chưa mua được, Tết đã đến gần mà chị Hương thì đã vĩnh viễn hi sinh.

Anh Liễn cho biết thêm: sau khi ba tôi bị bắt được thả về, lục trong phòng chị Hương thấy nhiều tài liệu, tranh ảnh, kíp nổ, lựu đạn... sợ lộ bí mật của cơ sở, ông đã đem đốt hết, nên hiện tư liệu cũng như kỷ vật của chị Hương không còn nhiều. Một số sau này được gia đình tặng lại ngành công an nhân dân làm tư liệu truyền thống ngành.

Căn nhà tôi ở là nhà tình nghĩa do UBND thị xã cấp làm nơi hương khói cho chị Hương. Ba tôi mất năm 1991, hàng năm, các ngày Tết, ngày lễ, phùng, xã có vào thăm, đặc biệt là ngày giỗ của chị Hương.

7. CHỊ HỒ THỊ HƯƠNG TRONG LÒNG NGƯỜI DÂN THỊ XÃ LONG KHÁNH

Để ghi nhớ công lao của các chiến sĩ, đồng bào hi sinh xương máu, góp phần gìn giữ, bảo tồn, phát huy truyền thống cách mạng của địa phương, thể theo nguyện vọng của đông đảo cán bộ, chiến sĩ và nhân dân, Huyện ủy, UBND huyện Long Khánh (cũ) đã có chủ trương xây dựng công trình tượng đài kết hợp công viên cây xanh mang tên “Công viên tượng đài chiến thắng Long Khánh”. Công trình khởi công năm 2000 hiện nay đã được hoàn thành. Trên đỉnh tượng đài, 2 tượng nhân vật, nhân vật nữ đứng trước là nữ quân du

kích, đội nón tai bèo, quần khăn rằn mang súng AK chéo ngang lưng chỉ tay về phía hướng Sài Gòn, đó là hình tượng của những người mẹ Việt Nam anh hùng; đó còn là tượng trưng cho những nữ anh hùng đất Việt trong suốt chiều dài lịch sử; đó còn là biểu tượng của đội quân tóc dài miền Nam tiến quân về Sài Gòn cùng tham gia chiến dịch Hồ Chí Minh. Đây còn là hình tượng của nữ Anh hùng lực lượng vũ trang Hồ Thị Hương, người con ưu tú của quê hương Long Khánh anh hùng.

Công viên tượng đài Long Khánh đã là nơi dừng chân của biết bao du khách nhân dân địa phương đến để chiêm ngưỡng, hồi tưởng về quá khứ hào hùng của dân tộc.

Chị Hương đã yên nghỉ trong bóng mát của nghĩ trang liệt sĩ thị xã Long Khánh cùng với những người đồng đội. Đối diện với nghĩa trang là Tượng đài chiến thắng Long Khánh, nơi mà hình ảnh chị vẫn mãi hiên ngang thể hiện cho ý chí, quyết tâm giải phóng đất nước.

Chị Hương đã hi sinh, nhưng tình cảm của đồng bào, của người dân thị xã và người dân Đồng Nai dành cho chị vẫn luôn còn mãi. Đến nay, khi đến Long Khánh, bạn có thể hỏi bất cứ ai về tên tuổi của nữ Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân – Liệt sĩ Hồ Thị Hương, họ sẽ kể cho bạn về cuộc đời của một người con gái anh hùng, là niềm tự hào của người dân Long Khánh.

* **Anh Trần Đình Minh** – Nhân viên nghĩa trang Liệt sĩ Long Khánh
Tôi quê ở Hà Tĩnh, vào Đồng Nai lập nghiệp được khoảng 10 năm. Tôi vẫn nghe người dân thị xã kể với nhau câu chuyện về người con gái đã anh dũng hi sinh trong kháng chiến chống Mỹ cứu nước. Hình ảnh của chị được lấy

làm biểu tượng cho tượng đài chiến thắng Long Khánh nên mọi người thường hay gọi tên là công viên Hồ Thị Hương.

Anh Trần Đình Minh

Tôi làm nhân viên chăm sóc nghĩa trang được 7 năm nay. Những dịp lễ, tết, mọi người thường đến thăm viếng, thắp hương cho những liệt sĩ đã hi sinh. Trong nghĩa trang Long Khánh, có 2 anh hùng lực lượng vũ trang mà mọi người thường tới hỏi tôi và tôi cũng tận tình chỉ dẫn, đó là chị Hương và anh Lê A. Kể từ đó, tôi có tìm hiểu về cuộc đời và sự nghiệp của các anh chị, càng thêm tự hào và yêu hơn mảnh đất Long Khánh anh hùng.

* Chú Nguyễn Thanh Sơn - Quản trang Nghĩa trang Liệt sĩ Long Khánh:

Tôi bằng tuổi Hương, cũng thoát ly đi hoạt động cách mạng lúc còn trẻ nhưng tôi không chiến đấu tại Long Khánh. Sau hòa bình trở về quê hương, tôi có nghe mọi người kể lại những câu chuyện về người con gái anh hùng hi sinh thân mình bảo vệ quê hương. Trong những lần họp mặt những

người đã từng chiến đấu ngày xưa, vẫn nhiều đồng đội của Hương nhắc lại câu chuyện cũ. Tôi cảm thấy rất cảm động. Thế hệ chúng tôi ngày trước ra đi hoạt động cách mạng không sợ gian khổ hi sinh là để mong ước đất nước được độc lập tự do như hôm nay, do đó tôi mong muốn nhà nước, đoàn thể cần giáo dục sâu sắc hơn nữa tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc trong mỗi người dân, thế hệ trẻ, nhắc nhở họ không quên những người đã ngã xuống vì dân tộc, biết làm những việc có ích cho bản thân và cho đất nước.

* Anh Đoàn Văn Hùng – người dân thị xã (làm nghề chạy xe ôm)

Tôi nhỏ hơn chị Hương 5 tuổi. Lúc chị Hương đánh quán Song Nga tôi vẫn còn đang đi học, lúc đó không biết gì. Sau này khi nghe mọi người kể lại, tôi không khỏi khâm phục tinh thần chiến đấu gan dạ, kiên trung của chị. Đến nay, thế hệ chúng tôi vẫn thường hay nhắc đến những ngày tháng trước, trong câu chuyện của chúng tôi, không bao giờ có thể thiếu câu chuyện về chị. Chị mãi mãi là niềm tự hào của người dân Long Khánh chúng tôi.

Tên của chị cũng được đặt cho con đường đẹp nhất thị xã với hai hàng cây xanh mát – đường Hồ Thị Hương.

Ngôi trường THCS mang tên chị ngày ngày các em học sinh vẫn đến trường, chăm ngoan, học tập tốt. Trường Hồ Thị Hương nằm ngay trung tâm thị trấn, ngoài nhiệm vụ đào tạo hàng ngàn học sinh mỗi năm, nó còn có nhiệm vụ nhắc nhở mọi người nhớ rằng những ngày bình yên hôm nay; ngày xưa mảnh đất này đã từng thấm đẫm máu của đồng bào chiến sĩ, trong đó có dòng máu của người nữ anh hùng đã ngã xuống khi tuổi đời đang còn tràn đầy nhựa sống...

Trường THCS Hồ Thị Hương thành lập tháng 7 năm 1988. Trường tọa lạc đường Nguyễn Văn Bé (Nay là đường Hồ Thị Hương). Khu Xuân Trung nay là trường tiểu học Xuân Trung – Phường Xuân Trung - Thị xã Long Khánh. Cơ sở hiện tại của Trường THCS Hồ Thị Hương được xây dựng từ năm 1996, tổng khánh thành vào dịp 20 - 11 - 1998. Nằm trên đường Hùng Vương. Lúc mới thành lập trường có 12 lớp, 456 học sinh, số giáo viên – công nhân viên nhà trường có 29 thầy cô.

Năm học 2014 – 2015 trường THCS Hồ Thị Hương phát triển với số lượng 47 lớp, 1836 học sinh và 102 cán bộ - Công nhân viên. Nhiều năm liền chi bộ đạt danh hiệu trong sạch vững mạnh, nhà trường nhiều năm đạt danh hiệu tiến tiến cấp tỉnh và cấp ngành. Chi đoàn Trường nhiều năm liền được công nhận là chi đoàn vững mạnh cấp cơ sở. Liên đội nhiều năm được công nhận Liên đội mạnh cấp tỉnh và cấp thị xã. Kết quả tốt nghiệp THCS trường THCS Hồ Thị Hương luôn đạt kết quả chung của ngành trong đó năm học 2001 – 2002 và 2003 – 2004, 2011 - 2012 trường được Sở giáo dục đào tạo Đồng Nai tặng giấy khen Trường đạt tỉ lệ tốt nghiệp THCS 100%.

Ngôi trường khang trang, sạch đẹp với 3 dãy lầu kiêu hãnh vươn lên trong màu nắng mới, biểu tượng cho hòa bình, cho độc lập, cho phồn vinh của thị xã Long Khánh hôm nay. Thế hệ học sinh lớn lên và học tập trong ngôi trường mang tên người nữ anh hùng của quê hương Long Khánh không giấu được niềm tự hào khi kể về chị:

Em Đinh Thị Hồng Kiều

* Em Đinh Thị Hồng Kiều, học sinh lớp 8/4, Trường THCS Hồ Thị Hương:

Em rất tự hào khi được học trong ngôi trường mang tên Hồ Thị Hương, Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ. Cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của chị Hồ Thị Hương là tấm gương sáng để thế hệ học sinh chúng em noi theo. Em rất tự hào là người con của quê hương Long Khánh.

Em Trần Thị Phương Thảo – học sinh lớp 8/4, trường THCS Hồ Thị Hương:

Mẹ của em rất hay kể về tấm gương anh hùng của chị Hồ Thị Hương cho chúng em nghe. Nhà của mẹ em lúc trước cách nhà của chị Hương chỉ vài căn. Lúc chị Hương đánh giặc, mẹ bằng tuổi của em bây giờ. Em luôn ngưỡng mộ tấm gương dũng cảm, mưu trí và sự gan dạ của chị, em tự hào là

người hàng xóm của chị Hương và khi được hỏi em đều rất vui khi trả lời cho các bạn biết, mình sinh ra ở đâu và biết về chị Hương như thế nào.

Em Trần Thị Phương Thảo

Thầy Trần Văn Sơn – *Tổng phụ trách Đội, trường THCS Hồ Thị Hương:*

Hàng năm cứ vào đầu năm học, chúng tôi lại cùng nhau ôn lại truyền thống lịch sử trường, cùng tìm hiểu tiểu sử của Liệt sĩ Hồ Thị Hương để giáo dục các em truyền thống uống nước nhớ nguồn, biết ơn những người đã ngã xuống cho các em được hưởng hòa bình, tự do và hạnh phúc hôm nay. Qua đó, các em biết trân trọng những gì mình có hôm nay, hiểu mình cần phải làm gì, sống như thế nào cho xứng đáng với thế hệ các anh, chị đã đi trước, càng phấn đấu học tập và lao động tốt, sống có ích cho bản thân, gia đình và xã hội để góp phần xây dựng quê hương Long Khánh ngày càng giàu đẹp.

NHỮNG GÓP Ý, KIẾN NGHỊ VỀ VIỆC GIỮ GÌN, PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA, LỊCH SỬ CỦA ANH HÙNG LỰC LƯỢNG VŨ TRANG – LIỆT SĨ HỒ THỊ HƯƠNG TRONG XÂY DỰNG QUÊ HƯƠNG ĐỒNG NAI VĂN MINH GIÀU ĐẸP

Đồng Nai là một tỉnh có lịch sử lâu đời hơn 310 năm. Những thế hệ người Đồng Nai đã tạo dựng và để lại dấu ấn khá đặc sắc về văn hóa, nghệ thuật, truyền thống lịch sử đấu tranh kiên cường chống ngoại xâm và phát triển kinh tế.

Nghị quyết Đại hội Đảng bộ Đồng Nai lần thứ VII đã chỉ rõ: “tiếp tục xây dựng, tôn tạo các công trình văn hóa, đi đôi với phát huy tốt hiệu quả giáo dục truyền thống. Coi trọng việc nghiên cứu, bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của vùng đất và con người Đồng Nai”. Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ VIII tiếp tục khẳng định: “coi trọng việc nghiên cứu, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của vùng đất con người Đồng Nai, văn hóa các dân tộc thiểu số, đặc biệt là những truyền thống lịch sử cách mạng, văn hóa các dân tộc bản địa”.

Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế, xã hội. Để thực hiện mục tiêu trên, một nội dung cần đẩy mạnh triển khai thực hiện hơn nữa: là giáo dục các giá trị truyền thống, văn hóa, lịch sử của địa phương trong rộng rãi quần chúng nhân dân, đặc biệt là thế hệ trẻ. Bởi khi có hiểu biết sâu sắc về truyền thống văn hóa lịch sử của cha ông, của vùng đất đang sinh sống sẽ tạo nên ở mỗi người lòng tự hào và nâng cao tình yêu quê hương, đất nước, góp phần hoàn thiện nhân cách con người Việt Nam như lời Bác Hồ đã dạy:

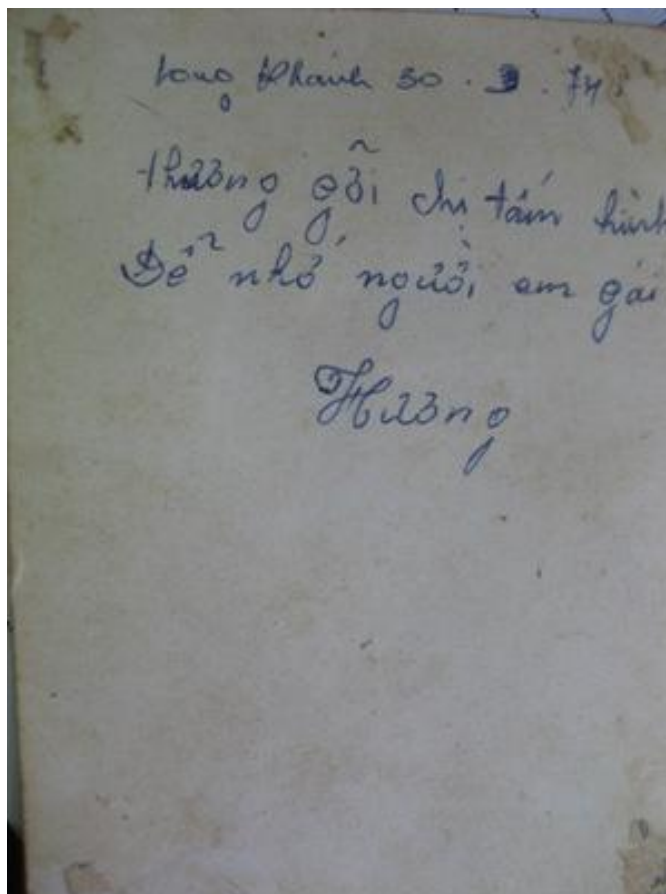
“Dân ta phải biết sử ta

Cho tường gốc tích nước nhà Việt Nam”

Để góp phần vào việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa trong xây dựng quê hương Đồng Nai giàu đẹp, dưới góc độ của bài viết, tôi xin trình bày một số ý kiến cá nhân của mình dưới 2 khía cạnh:

* Thực trạng về công tác tuyên truyền, phổ biến kiến thức lịch sử về Anh hùng lực lượng vũ trang – liệt sĩ Hồ Thị Hương

Liệt sĩ Hồ Thị Hương là 1 trong 16 người được phong danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân của tỉnh Đồng Nai đồng thời cũng là nữ liệt sĩ duy nhất được phong tặng danh hiệu này.

Bút tích sau tấm ảnh chân dung của chị Hồ Thị Hương gửi cho chị Hồ Thị Lý trước khi hi sinh

Chị là biểu tượng của tuổi trẻ, của tinh thần kiên cường, bất khuất, là hình tượng mà mỗi đoàn viên, thanh niên noi theo. Trong các đợt sinh hoạt đoàn, những ngày truyền thống, chị Hương luôn là nhân vật được tái hiện nhiều nhất trong các câu chuyện kể. Tuy nhiên, thực tế hiện nay, việc tuyên truyền, phổ biến kiến thức lịch sử về tiểu sử, cuộc đời hoạt động cách mạng của liệt sĩ Hồ Thị Hương vẫn còn rất nhiều vấn đề phải đặt ra và cần được giải quyết thấu đáo.

Khi tìm hiểu thông tin thực tế để phục vụ cho bài viết, chúng tôi nhận thấy, hiện tư liệu về liệt sĩ Hồ Thị Hương rất ít ỏi và thiếu thốn và không được phổ biến rộng rãi. Dù đã rất cố gắng, nhưng chúng tôi chỉ có thể tiếp cận được một vài tài liệu có ghi ngắn gọn tiểu sử và hoạt động cách mạng của chị Hương. Hiện chưa thể tìm thấy đâu một nguồn tư liệu tập hợp đầy đủ về cuộc đời của chị.

Thư viện tỉnh Đồng Nai hiện nay chỉ lưu trữ 1 tài liệu có nhan đề: nhớ mãi anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân, liệt sĩ Hồ Thị Hương. Ngoài ra, không thể tìm thấy bất cứ một sách, tài liệu, tạp chí, tài liệu số hóa nào có thông tin về chị.

Nơi lưu giữ nhiều nhất tài liệu về chị Hồ Thị Hương là thư viện, phòng truyền thống Công an tỉnh Đồng Nai thì tài liệu về Liệt sĩ Hồ Thị Hương cũng chỉ đếm được chưa hết một bàn tay. Nội dung tài liệu rất ít và ngắn gọn, hoàn toàn không đủ cung cấp cho bạn đọc nếu có nhu cầu tìm hiểu sâu hơn về nhân vật lịch sử này.

Nguồn thông tin rộng rãi nhất hiện nay là trên internet thì kết quả cho từ khóa “Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân liệt sĩ Hồ Thị Hương” cho 648.000 kết quả (0,53 giây), nhưng chỉ có rất ít link dẫn tới thông tin về liệt

sĩ Hồ Thị Hương, nếu có chi với một đoạn rất ngắn gọn về tiểu sử được copy lại ở một số trang báo.

Phòng truyền thống Công an tỉnh Đồng Nai

Hiện tài liệu duy nhất, có thể gọi là rõ nét nhất dài khoảng 10 trang A4 trong phần truyện của nhà văn Nguyễn Một – Màu hoa vẫn trắng, mô tả về cuộc đời sống chiến đấu của chị Hồ Thị Hương. Nhưng dưới góc nhìn văn học, chúng tôi cảm thấy rất hoang mang vì đây chưa phải là một tác phẩm hoàn chỉnh khảo cứu về cuộc đời và sự nghiệp của một anh hùng lịch sử.

Không những thế, những thông tin đôi lúc còn khác nhau gây khó khăn cho những người muốn tìm hiểu. Chẳng hạn, trong truyện kể “Màu hoa vẫn trắng” của nhà văn Nguyễn một ghi bí số của chị Hồ Thị Hương là H5 trong khi đó, một số nguồn thông tin khác thì ghi bí số là H25. Những thông tin trái chiều nhau, chưa thống nhất trong câu chuyện về cuộc đời của chị Hồ

Thị Hương còn rất nhiều. Do vậy rất cần một công trình biên soạn chuẩn xác và thống nhất để tiện cho người dân khi tìm hiểu, nghiên cứu.

Khi liên hệ với gia đình tìm tư liệu, chúng tôi cũng được anh Hồ Đức Liễm – em ruột của chị Hương phản ánh: ngày trước, gia đình cũng có một số tư liệu, kỷ vật của chị Hồ Thị Hương. Tuy nhiên, thời gian trước, nhiều đơn vị đã xuống tìm hiểu thông tin rồi mượn đem đi mà không thấy quay trở lại trả. Đến nay, gia đình chỉ giữ lại được tám ảnh gốc của chị Hương và 2 cuốn sách có nói về chị. Riêng bằng công nhận Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân của chị Hồ Thị Hương – một đơn vị đến mượn nhưng không trả lại, khi liên hệ thì cơ quan này chỉ cơ quan khác mà không biết ai đang lưu giữ. Gia đình đang mong muốn tìm lại nhưng chưa biết ai đã cất giữ.

Anh Liễm cho biết thêm: trước đây gia đình có một cuốn sách tóm tắt về tiểu sử chị Hương nhưng sau khi cho một cá nhân mượn để làm tư liệu viết bài cũng không thấy ngày quay trở lại. Hiện gia đình rất bức xúc nhưng không biết tìm ai để xin lại.

* Những kiến nghị nhỏ để phát huy giá trị lịch sử, phẩm chất anh hùng cách mạng của Liệt sĩ Hồ Thị Hương trong quần chúng nhân dân

1. Đối với Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân – liệt sĩ Hồ Thị Hương

- *Cần tổ chức sưu tầm kỷ vật về liệt sĩ Hồ Thị Hương*: thông qua người thân, bạn bè, đồng đội cũ của chị Hương và tổ chức bảo quản, trưng bày, giới thiệu, phổ biến cho rộng rãi quần chúng nhân dân được biết, đặc biệt là đối tượng học sinh, sinh viên, đoàn thanh niên. Qua đó nhằm nêu cao phẩm chất anh hùng cách mạng, giáo dục truyền thống yêu nước, ý chí kiên

cường, bất khuất của chị Hương trong mỗi đội viên, đoàn viên, thanh niên và rộng rãi quần chúng nhân dân. Đặc biệt là người dân thị xã Long Khánh, để chính mỗi người dân thị xã là một tuyên truyền viên tích cực nhất về truyền thống lịch sử hào hùng trong kháng chiến cứu nước của thị xã Long Khánh nói chung và chị Hồ Thị Hương nói riêng.

- Biên soạn tài liệu có hệ thống về cuộc đời của liệt sĩ Hồ Thị Hương:
Hiện tại liệu về liệt sĩ Hồ Thị Hương vừa thiếu về số lượng vừa ít về nội dung. Do vậy cần có một công trình nghiên cứu về cuộc đời, sự nghiệp của chị Hương một cách có hệ thống, đặc biệt là phải biên soạn được tài liệu bằng sách qua các lời kể của người thân, của đồng đội, bạn bè của chị Hương để lưu giữ lại. Vì hiện nay, những người biết chị Hương tuổi cũng đã lớn, sức khỏe ngày càng kém, do vậy cần nhanh chóng tổ chức tập hợp tư liệu để lưu giữ lại làm tài liệu tuyên truyền, phổ biến, phục vụ nghiên cứu cho người dân.

Những tài liệu này cần được sao in và phổ biến rộng rãi trong quần chúng nhân dân, cung cấp cho hệ thống các trường học, thư viện, nhà văn hóa, phòng đọc sách, trung tâm học tập cộng đồng trên toàn địa bàn tỉnh để làm tư liệu phục vụ cho giảng dạy, học tập trung bày, lưu trữ. Đặc biệt, cần có phương án sao chụp, bảo quản hiệu quả những kỷ vật về chị Hồ Thị Hương hiện đang có đồng thời phổ biến cho nhiều người, nhiều đơn vị và nhiều địa phương cùng biết.

Cụ thể, thư viện, phòng truyền thống Công an tỉnh Đồng Nai đang lưu giữ một số kỷ vật và tài liệu của chị Hồ Thị Hương, nhưng công tác tiếp cận nguồn tư liệu này rất khó khăn, không phải ai cũng có thể mượn hoặc xem được. Do vậy kiến nghị cần có bản sao chụp để tặng lại cho thư viện Tỉnh

Đồng Nai, thư viện thị xã Long Khánh để phục vụ công tác tuyên truyền, nghiên cứu của quần chúng nhân dân.

- *Tổ chức hội thi kể chuyện về lịch sử của Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân – Liệt sĩ Hồ Thị Hương:* trong lực lượng học sinh, sinh viên vào các dịp hè, ngày thành lập Đoàn Thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh, Ngày Quốc Khánh, Ngày Thương binh – Liệt sĩ, Ngày thống nhất đất nước... Qua đó nhằm thiết thực giáo dục truyền thống uống nước nhớ nguồn, tình yêu quê hương, đất nước trong thế hệ trẻ, khơi dậy trong các em lòng tự hào dân tộc. Đặc biệt là đối với người dân thị xã Long Khánh nơi chị Hương sống và hoạt động.

- *Tổ chức cuộc phát động viết sách, truyện tìm hiểu về cuộc đời, thân thế và sự nghiệp của Liệt sĩ Hồ Thị Hương:* để tập hợp được tư liệu trong người dân về liệt sĩ. Hiện nay, những đồng đội, người thân của chị Hương hiện vẫn còn sống và làm việc tại tỉnh Đồng Nai rất nhiều. Qua cuộc phát động, chúng ta sẽ có hệ thống tư liệu phong phú hơn về cuộc đời và sự nghiệp của chị Hồ Thị Hương để biên soạn lại thành một tài liệu có tính hệ thống, chân thực và sống động phục vụ cho công tác tìm hiểu, giảng dạy, tuyên truyền về chị Hồ Thị Hương đối với người dân.

- *Tăng cường tuyên truyền, giáo dục lịch sử, giáo dục tinh thần yêu nước, lòng dũng cảm của chị Hồ Thị Hương:* trong trường học, cơ quan, đoàn thể và trong rộng rãi quần chúng nhân dân thông qua các buổi sinh hoạt, giáo dục chính trị, hội trại truyền thống... bằng cách mời những nhân chứng lịch sử, đồng đội, người thân, những lão thành cách mạng đã từng sống và chiến đấu cùng chị Hương để nói chuyện về tiểu sử, cuộc đời và những sự kiện liên quan đến nhân vật.

Tổ chức cho học sinh, sinh viên đến tìm hiểu lịch sử, tìm hiểu về tiểu sử chị Hồ Thị Hương tại nơi chị Hương đã từng chiến đấu, hi sinh, tại nhà riêng của chị Hương thông qua những câu chuyện kể từ người thân, người đồng chí của chị. Đồng thời, tổ chức cho học sinh, sinh viên đi viếng các nghĩa trang liệt sĩ, các nhà tưởng niệm, các bia ghi công, các tượng đài, các anh hùng liệt sĩ ở địa phương.

2. Đối với công tác giáo dục truyền thống lịch sử địa phương trong trường học

Trong những năm qua, thực hiện quy định của Bộ GD-ĐT về chương trình giáo dục địa phương, Sở GD-ĐT Đồng Nai đã soạn thảo một số nội dung kiến thức văn hóa lịch sử của địa phương đưa vào chương trình giảng dạy ở các cấp học và đã thu được kết quả bước đầu. Thông qua các bài học đã góp phần nâng cao kiến thức của học sinh về truyền thống văn hóa, lịch sử của quê hương Đồng Nai.

Tuy nhiên, nội dung giảng dạy các giá trị truyền thống văn hóa, lịch sử về Đồng Nai chưa đầy đủ, chưa có sự thống nhất, thực hiện chưa đều, thiếu kiểm tra đôn đốc nên hiệu quả chưa cao. Mặc dù được sinh ra và lớn lên tại Đồng Nai nhưng một bộ phận học sinh ít hiểu biết về quê hương, đất nước, con người Đồng Nai, thực trạng này khiến cho chất lượng giáo dục toàn diện bị hạn chế.

Khó khăn hiện nay của giáo viên các cấp trong thực hiện chương trình giáo dục địa phương tập trung nhiều vào những vấn đề cụ thể: học sinh không đủ tài liệu để học và không có tài liệu nói về địa phương nơi các em học tập và sinh sống để các em tham khảo nên giáo viên khó khăn trong truyền tải kiến thức, tranh ảnh trong tài liệu chưa rõ nét, chưa đầy đủ, giáo

viên thiếu tài liệu, tư liệu của địa phương để giảng dạy. Thời gian không đủ để giáo viên lồng ghép môn giáo dục địa phương vào tiết dạy nên gặp khó khăn trong việc truyền tải kiến thức, số tiết dạy nội dung giáo dục địa phương còn ít nên giáo viên chưa truyền tải được hết nội dung trong các môn học thuộc nội dung giáo dục địa phương.

Dạy lịch sử không chỉ đơn thuần là truyền đạt những kiến thức định sẵn trong khung chương trình ban hành của Bộ giáo dục. Dạy sử để giúp học sinh hiểu được lịch sử, từ đó có lòng tự hào dân tộc. Muốn vậy, không chỉ dạy các em những điều có sẵn trong sách giáo khoa, mà còn giúp các em hiểu truyền thống của cha ông, nhất là những truyền thống của địa phương mình. Đó chính là cái đích mà môn lịch sử cần hướng tới.

Thực tế, mỗi địa phương có một truyền thống lịch sử khác nhau. Thầy cô giáo muốn dạy tốt tiết lịch sử địa phương thường phải bỏ ra rất nhiều công sức tìm tòi, sưu tầm tài liệu. Việc sưu tầm tư liệu phục vụ cho tiết dạy lịch sử địa phương rất mất thời gian (chỉ ở những địa phương có di tích lịch sử được xếp hạng cấp tỉnh, quốc gia hoặc các nơi có danh nhân nổi tiếng mới có sẵn tư liệu để dạy).

Một số trường đã tổ chức tiết ngoại khoá tham quan di tích lịch sử địa phương, nhưng vẫn còn khiêm tốn. Bởi để có được 1 tiết tham quan di tích lịch sử, riêng việc đưa học sinh di chuyển từ trường đến nơi có di tích cũng phải mất thời gian mà một tiết học không thể làm được, rồi lại nhờ người thuyết minh về di tích. Vì mỗi tuần chỉ có 1 – 2 tiết sử, tiết tiếp theo trong thời khóa biểu, các em còn phải học môn khác.

Đây là chưa kể cả những người trông coi di tích cũng chưa thể biết hết về thân phận của di tích mình được trông nom, chủ yếu trông coi là để quét dọn, bảo vệ và hương khói tại di tích mà thôi. Mong các nhà biên soạn phân

phối chương trình cấp học lưu tâm, cho phép nhà trường tổ chức tham quan di tích lịch sử địa phương vào những thời gian hợp lý.

Vì những nguyên nhân trên, tiết dạy lịch sử địa phương đã bị nhiều giáo viên dạy sử xem nhẹ, thậm chí là bỏ qua trong khi đó, học sinh lại rất hào hứng với 2 tiết ít ỏi của chương trình này. Bởi qua đó, các em được biết thêm về những danh nhân văn hóa của quê hương mình. Các em cũng được đi tham quan những di tích lịch sử văn hoá của nơi mình sinh sống, để hiểu thêm về quê hương với những truyền thống tốt đẹp và công trạng của các bậc tiền nhân.

Do vậy, cần có giải pháp để nâng cao hơn nữa hiệu quả của công tác giảng dạy lịch sử địa phương trong trường học, bởi chính các em là người chủ đất nước trong tương lai. Khi có hiểu biết về lịch sử địa phương mình, các em càng thêm yêu, càng thêm tự hào về quê hương và nỗ lực phấn đấu học tập và lao động để xây dựng quê hương ngày càng giàu đẹp.

Xuất phát từ thực trạng trên, xin kiến nghị thêm một số giải pháp như sau:

- Cần bố trí cả buổi học là 4 tiết trong cùng 1 khối để các em được tham quan nghe giới thiệu về di tích lịch sử của địa phương mình. Có thể tổ chức liên kết một vài trường lân cận cùng xã để nghe nói chuyện về các danh nhân lịch sử văn hoá của địa phương.

- Phân công các đơn vị trường học nhận nhiệm vụ bảo quản, sửa sang các nghĩa trang liệt sỹ, các di tích cách mạng, chăm sóc thương binh và các gia đình liệt sỹ, gia đình có công với cách mạng, mẹ Việt Nam anh hùng...

Tổ chức cho các đội viên, đoàn viên ưu tú được đứng gác danh dự ở các nghĩa trang liệt sĩ trong những ngày lễ lớn.

- Giáo dục truyền thống cách mạng, lòng yêu quê hương đất nước qua việc học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh.

- Để công tác giáo dục lịch sử địa phương đạt được hiệu quả cao, nhất thiết có sự tham gia của đoàn thanh niên trường học, cơ quan, đoàn thể, đơn vị lực lượng vũ trang... Đồng thời về trách nhiệm của mình, các ban, ngành, đoàn thể, các đơn vị, cơ quan, trường học, thư viện, nhà bảo tàng phải sưu tầm, tập hợp, biên soạn, nghiên cứu, xuất bản hệ thống những tài liệu, những kỷ vật có liên quan đến nhân vật lịch sử, các sự kiện lịch sử để phục vụ cho rộng rãi người dân, các em học sinh, sinh viên đến tìm hiểu, nghiên cứu. Có như vậy, công tác giáo dục lịch sử, giáo dục truyền thống yêu quê hương, yêu đất nước trong rộng rãi quần chúng nhân dân mới thật sự hiệu quả.

LỜI KẾT

Học lịch sử đất nước trước tiên phải học lịch sử nơi mình sinh ra. Những người đã ngã xuống vì tổ quốc sẽ không bao giờ bị lãng quên. Viết về cuộc đời hoạt động cách mạng của nữ Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân – Liệt sĩ Hồ Thị Hương là nhớ về một thời quá khứ oanh liệt mà đau thương của tổ quốc, càng quý trọng hơn những thành quả của người đi trước đã dày công vun đắp và hòa bình độc lập có được ngày hôm nay. Ôn lại lịch sử hào hùng của dân tộc, càng thấy tự hào chúng ta càng thấy trách nhiệm của mình trong việc xây dựng và giữ gìn đất nước.

Đất nước đã yên tiếng súng, nhưng chiến tranh chưa hẳn đã lùi xa, hàng ngày hàng giờ các thế lực thù địch vẫn nham nhe chia cắt đất nước, những loại tội phạm nguy hiểm vẫn chực chờ cơ hội, thiên tai lũ lụt vẫn hoành hành. Bên cạnh đó thì Trung Quốc ngày càng ngang ngược, thể hiện rõ âm mưu bá chủ, xâm vùng trời, biển đảo của tổ quốc ta. Sống trong hòa bình nhưng lớp lớp người con vẫn đang lên đường, có những người đang thầm lặng hi sinh cho tổ quốc, máu xương của các chiến sĩ hải quân vẫn đang chảy từng ngày để bảo vệ biên cương đất nước.

Hiện nay, khi tình trạng học sinh lơ là với môn lịch sử, trong các kỳ thi tốt nghiệp, thi đại học, bài làm môn sử có điểm 0 cũng không ít đã gióng lên một hồi chuông cảnh báo trong công tác giáo dục truyền thống yêu nước, lý tưởng cách mạng cho thế hệ trẻ. Thực tế trên đặt ra cho chúng ta những trách nhiệm hết sức nặng nề. Do đó, hơn lúc nào hết việc giáo dục lịch sử địa phương là một công tác rất quan trọng, xây dựng con người Đồng Nai vừa hồng vừa chuyên, vừa năng động sáng tạo trong đời sống kinh tế vừa đậm đà truyền thống dân tộc, mang bản sắc văn hóa riêng không trộn lẫn./.